

DE STRIJD TEGEN DE VRIJBUITERS BINNEN DE KASSELRIJ VAN DE OUDBURG (1584-1609)

DOOR

ACHIEL DE VOS

INLEIDING

a) Omschrijving en grenzen der Kasselrij

Wij menen dat het niet ongepast is alvorens het eigenlijke artikel aan te vangen, een korte uiteenzetting te wijden aan de omvang, de structuur en de algemene toestand van de kasselrij ten jare 1584.

De Oudburg, een administratieve eenheid boven de lokaal-juridische gehelen, omvatte 46 gemeenten om en rond het stadsgebied van Gent gelegen. Zij lagen in halve-maanvorm waaivormig opengespreid van Schelde tot Schelde, van Eke tot Heusden (zie bijgevoegde kaart).

Deze 46 parochies werden op hun beurt in vier « roeden » of rechtsgebieden onderverdeeld : de roede van Nevele, die van de Oudburg in engere zin, die van St-Baafs en die van St-Pieters, omdat de heer van de hoofdheerlijkheid in bedoelde parochies respectievelijk was ofwel de heer van het land van Nevele, ofwel de Prins zelf vertegenwoordigd door een particuliere heer of door de hoogbaljuw van de Oudburg zelf, ofwel de abt van St-Baafs, ofwel de abt van St-Pieters¹.

Onder de *Roede van Nevele ressorteerden* : Nevele, Vinkt, Lotenhulle, Meigem, Landegem, Maria-Leerne², Martens-Leerne, Vosselare, Poesele, Bachte, Zeveren³, Baarle⁴.

Onder de *Roede van de Oudburg* : Aalter, Ruiselede⁵, Knesselare, Ursele⁶, Bellem, Hansbeke, Oostwinkel, Zomergem, Ronsele, Lovendegem, Drongen, Waarschoot, Merendree, Vinderhoute, Mariakerke, Heusden, Desteldonk, Eke, Deurle, Nazareth⁷.

Onder de *Roede van St-Baafs* : Evergem, Sleidinge, Wondelgem⁸, Oost-

(1) RAG - Oudburg nr 154, f° 35 v°.

(2) Na het Oud-Regiem verenigd met Bachte onder de benaming Bachte-Maria-Leerne.

(3) Slechts gedeeltelijk onder de Oudburg, ook 2/5 onder Kortrijk.

(4) Onder het Nieuw-Regiem verenigd met Drongen.

(5) 2/5 onder de Oudburg, 3/5 onder Kortrijk. — Zie eveneens : D. BERTEN : *Coutume du Vieuxbourg de Gand*, Introduction p. 64, Bruxelles, 1904.

(6) 1/4 onder 't Gentse, 3/4 onder 't Brugse Vrije.

(7) Het grootste deel van Nazareth 't Gentse werd er later van afgescheiden onder de benaming van de nieuwgevormde gemeente De Pinte. Nazareth (Oudburg) slaat hier dus bijna uitsluitend op De Pinte.

(8) Hieronder viel slechts het deel van Wondelgem onder het graafschap Evergem. Wondelgem, Vrije van Gent viel buiten het gebied van de Oudburg en ressorteerde rechtstreeks onder het Gentse schependom.

akker ⁹, Zeveneken, Lochristi, Mendonk en St-Martens-Latem.

Onder de *Roede van St-Pieters* : Destelbergen ¹⁰, Zaffelare, Zwijnaarde, Zevergem, St-Denijs-Westrem en Afsnee.

Aldus omsloot de kasselrij van de Oudburg de noord-, west- en oostzijde der stad Gent en werd begrensd door de kasselrijen van het Brugse Vrije, Boekhoute- en Assenede-Ambacht, het land van Waas, het land van Dendermonde, het land van Aalst (tot Gentbrugge en Ledeberg), de kasselrijen van Oudenaarde en van Kortrijk.

Binnen het tijdsbestek van de door ons behandelde periode (1584-1609) werden elk van deze parochies, in de orde van hun belangrijkheid naar een vast cijfer « quote » genaamd, vastgesteld in de transport van 1517, aangeslagen. Aldus kunnen wij de onderlinge belangrijkheid van de parochies naar dit cijfer afmeten en hebben wij het aandeel %^o-wijze in het geheel berekend.

Na 1584 werden de parochies niet meer volgens de « roeden » gegroepeerd, maar om praktische redenen (o.a. gemeenschappelijke afweermatregelen) uitsluitend *territoriaal*. Aldus ontstonden opnieuw 4 groepen, die wij hier voor de duidelijkheid en belangrijkheid, samen met hun « quote »-cijfers en %^o in de totale ommestelling weergeven.

Soms werden de eerste twee groepen samengenomen onder de algemene benaming : parochies tussen Gent en Brugge.

1. Land van Nevele :

Nevele 14s. 8d. of 3,02%
Vinkt 8s. of 1,64%
Lotenhulle 13s. of 2,68%
Meigem 7s. 10d. of 1,61%
Landegem 9s. 6d. of 1,95%
Maria-Leerne 8s. of 1,64%
Martens-Leerne 3s. 6d. of 0,72%
Vosselare 6s. 6d. of 1,34%
Poesele 3s. 8d. of 0,75%
Bachte 2s. 6d. of 0,51%
Zeveren 2s. of 0,41%
Baarle 1s. of 0,20%

2. Parochies tussen Gent en Brugge :

Bellem 5s. 6d. of 1,13%
Hansbeke 10s. 5d. of 2,14%
Oostwinkel 7s. 6d. of 1,54%
Ronsele 2s. 4d. of 0,48%
Aalter 18s. 6d. of 3,81%
Ursel 3s. 8d. of 0,75%

(9) Oorspronkelijk genaamd H. Kerst extra muros, omvatte het huidige St.-Amandsberg.

(10) Omvatte eveneens het huidige Beervelde.

Knesselare	12s. 6d.	of 2,57%
Ruiselede	10s.	of 2,06%
Zomergem	30s. 6d.	of 6,28%
Lovendegem	17s. 6d.	of 3,60%
Drongen	26s. 1d.	of 5,37%
Waarschoot	17s.	of 3,50%
Merendree	12s. 6d.	of 2,57%
Vinderhoute	3s. 8d.	of 0,75%
Mariakerke	6s. 6d.	of 1,34%
Evergem	46s.	of 9,48%
Sleidinge	23s.	of 4,74%
Wondelgem	9s. 6d.	of 1,95%

3. De 8 parochies tussen de Nederschelde en de Nieuwe Vaart ¹¹ :

Heusden	11s. 6d.	of 2,37%
Oostakker	17s. 6d.	of 3,60% ¹²
Zeveneken	8s.	of 1,64%
Destelbergen	11s. 6d.	of 2,37%
Lochristi	17s.	of 3,50%
Zaffelare	14s.	of 2,88%
Mendonk	2s.	of 0,41%
Desteldonk	7s.	of 1,44%

4. De 8 parochies tussen de Leie en de Opperschelde :

Zwijnaarde	10s.	of 2,06%
Eke	11s.	of 2,26%
Zevergem	6s.	of 1,23%
Nazareth	8s.	of 1,64%
Deurle	4s. 4d.	of 0,89%
St-Martens-Latem	5s.	of 1,03%
St-Denijs-Westrem	4s. 4d.	of 0,89%
Afsnee	5s.	of 1,03%

Uit deze vergelijkende tabel maken wij op dat gedurende de XVIe eeuw *Evergem* gold als veruit de grootste en belangrijkste parochie van de kasselrij met 9,48% van de totale ommestelling, gevolgd door *Zomergem* met 6,28%, *Drongen* met 5,37%, *Sleidinge* met 4,74%, *Aalter* met 3,81%, *Lovendegem* en *Oostakker* met 3,60%, *Lochristi* en *Waarschoot* met 3,50% en als tiende in de rij *Nevele* met 3,02%.

(11) Bedoeld is hier de Sasse Vaart, gegraven in 1547. In de periode die wij behandelen werd hij nog beschouwd als « nieuwe vaart ». Wij zullen in ons exposé, deze, voor die tijd gebruikelijke naam behouden.

(12) Hier.n eveneens begrepen de cijfers van het gehucht Meulestede.

b) *Algemene toestand van de Oudburg in 1584*

Bij de inname van Gent op 17 september 1584 was de toestand van de Oudburg op zijn zachtst uitgedrukt, zeer ernstig te noemen. Sinds 1580 immers was de algemene toestand voortdurend verslecht¹³.

Werd de lening van 17 oktober 1578 nog normaal omgezet¹⁴, dan stellen wij vast hoe op 22 februari 1580 in de kasselrij reeds afweermaatregelen getroffen werden¹⁵ om de vijand (toen de Malcontenten en de opdringende Spanjaarden) te weerstaan.

Opeisingen in mensen en materiaal volgden elkaar op¹⁶, wachten werden uitgezet¹⁷ en beschansingen uitgevoerd¹⁸; wat meer is de inwoners der parochies werden « gefouleerd » en gebrandschat door heen en weer trekkende legers, zo geallieerde als vijandelijke. Zo werd er op 18 april 1582 klacht ingediend tegen de uitspattingen der Franse troepen van Anjou te Evergem¹⁹; op 21 december 1582 werden maatregelen getroffen door de baljuw van Bellem en de kapitein van Oostwinkel om Aalter van invallen te vrijwaren²⁰.

Op 8 april 1583 is de toestand dermate verergerd, dat het bestuur van de kasselrij in een protestschrijven aan de Staten, volgend somber beeld van de kasselrij ophangt: de landslieden zijn door menigvuldige lasten bezwaard en « duer extremen noot huer huus, hoof ende lant hebben moeten abandonneren, ghedooghende den roof van hueren resterende goeden, peerden, coyen ende andere bestiaelen mitsgaeders transoneren van huere personen als ooc bij de alteratie vanden fransoysen d(aer) zij niet min Ja meer ghejndureert hebben es dat de casselrie als verloopen quasi vague, den meestendeel onbewuent, zo bij der occupatie vanden viant van eene goede p(ar)tije der zeluer ende d(aer) ouer hij domineert als dat die onhecultiueert light bij faulte van peerden, waghenen ende volck die bouen de voors. Vlucht ziec ende caduyc zijn niet gestelt noch gedisponeert tot eenighen labuer oft dienste »²¹.

Ziedaar een vrij goede synthese van de algemene toestand van de Oudburg bij de aanvang der door ons te behandelen periode, d.i. vanaf de reductie van Gent aan de legers van Farnese op 17 september 1584.

HET EIGENLIJKE OPTREDEN VAN DE VRIJBUITERS

Wie waren in feite deze vrijbuiters? Soldaten in de strikte zin kunnen wij hen moeilijk noemen, want zij opereerden meestal in kleine groep-

(13) Zie « *Appeltjes van het Meetsjesland III* », 1951; — A. RYSERHOVE, *De Geuzenberoerten in de streek van Knesselare*.

(14) RAG-Oudburg nr 154, f° 103v°.

(15) RAG-Oudburg nr 156, f° 12r°, 25r°.

(16) RAG-Oudburg nr 156, f° 25r°, nr 157, f° 95v°.

(17) RAG-Oudburg nr 156, f° 91r°, nr 157, f° 2r°.

(18) RAG-Oudburg nr 158, f° 21v° (11 mei 1582).

(19) RAG-Oudburg nr 158, f° 17r°.

(20) RAG-Oudburg nr 158, f° 162r° (21 december 1582).

(21) RAG-Oudburg nr 159, f° 51r°. In al onze citaten hebben wij de lettertekens u en v gelijkgesteld en de afkortingen ingelost.

jes en stonden bij het vervullen van hun opdrachten onder geen georganiseerd bevel.

Achter de frontlinies voerden zij hun raids uit op het onbeschermd platteland en trokken zich daarna meestal met de door hen veroverde buit terug. In de hedendaagse terminologie zouden wij ze met de benaming « guerilla », « verzetsstrijder » of zelfs « para-commando » kunnen betitelen. Toch waren het veelal avonturiers en verlopen soldaten — zowel vreemdelingen als autochtonen — die vanuit de militaire basissen in Staatse handen, onze streken kwamen binnenvallen op buit belust. Precies omwille van hun « rebellie » werden zij steeds van gewone landlopers en booswichten onderscheiden. In de traditionele geschiedschrijving worden zij naargelang hun uitvalsbasis *water-* of *bosgeuzen* genaamd.

Door het bestuur van de Oudburg werden zij dan ook als de vijand nummer één beschouwd. Op hun hoofd stonden hoge premies, medewerking door de plaatselijke bevolking verleend, werd steeds met de zwaarste straffen vergolden.

Een eerste maal dat er in de Resolutieboeken van de Oudburg sprake is van de vrijbuiters, is op 11 december 1584, een drietal maanden dus na de Reductie van Gent²². Zomergem, Lovendegem, Waarschoot en Oostwinkel vragen om verdedigingsmiddelen tegen « dexcursien vande Rebelle van Sluus ende Oosthende ». Het was vooral vanuit deze plaatsen onder Staats bewind — Sluis tot 1587 en opnieuw in 1604, Oostende tot 1604 — dat de vrijbuiters opereerden. Later zal het zwaartepunt der uitvallen zich verleggen naar Terneuzen²³ en Aksel²⁴, althans voor de 8 parochies tussen de Schelde en de Nieuwe Vaart.

Op 22 december 1584 vragen Waarschoot en Lovendegem indien het hun toegestaan wordt, wachten op te richten op de voornaamste toegangswegen²⁵. Op 25 februari 1585 werd Pauwel van Vooren te Sleidinge met brandbrieven gevat en er voor veroordeeld²⁶.

In datzelfde jaar wordt met man en macht gewerkt aan de heroprichting van het fort te IJzendijke²⁷.

Hoewel buiten de kasselrij gelegen moest ook de Oudburg namens de Generaliteit zijn deel in de oprichting ervan bekostigen. Op 28 juni 1585 werd er met afgevaardigden van het Ambacht Boekhoute te Sleidinge gemeenzaam overleg gepleegd « omme den generalen vijant te wederstaene ende belettene alzulcke quade voornemen ende Entrepnyusen als hij vp dese ende Brugsche quartieren zouden willen attempteren²⁸. Als afgevaardigden van de Oudburg traden hierbij op Jonker Jacques

(22) RAG-Oudburg nr 160, f° 52 v°.

(23) Sinds 1583 Staats.

(24) Op 16 juli 1586 door Maurits van Nassau bij verrassing genomen. Zie hierover: J. R. DE JONGE, *Axel door Prins Maurits ingenomen 16-17 Juli 1586 en wat daaraan voorafging*, in Jaarboek 1936 Oudheidkundige Kring « De Vier Ambachten », Hulst 1936.

(25) RAG-Oudburg 160, f° 74v°.

(26) RAG-Oudburg nr 2197. Enkwesten en Vonnissen.

(27) RAG-Oudburg nr 617 (Corr.) - 4 juli 1585.

(28) RAG-Oudburg 617 - Corres. - 27 juni 1585.

Borluut, heer van Schoonberghe, baljuw van St-Baafs en Jonker Jan de Stoppelaere, heer van Schoubroek.

De «sluseneers» ondernamen in december 1585 een uitval in Deurle en St-Martens-Latem, nadat zij zich in de kerk van Leerne verzameld hadden ²⁹.

Ondertussen was de Oudburg niet stil blijven zitten en had ter bescherming van zijn gebied een eigen korps van soldaten opgericht onder kapitein Jacques van Riebeke. Speciale belastingen werden geïnd om deze troepen te financieren: op elk paard 1 stuiver, op elk stuk hoornvee 1 groten, op elke gebrouwde ton bier 6 stuivers, op elke stoop wijn 1 stuiver ³⁰. Het loon van deze soldaten werd nog aangevuld door premies, die zij bekwamen bij het gevangen nemen of doden van een «slusenaer», zoals de vrijbuiters naar hun eerste uitvalsbasis aanvaankelijk steeds genoemd werden.

Zo werd op 4 januari 1586 aan kapitein Riebeke reeds een premie van 25 gulden uitbetaald om een vrijbuiters gedood te hebben ³¹.

Op 6 maart 1586 werd hij samen met zijn sergeant Caesteckere naar Bellem gestuurd, een der meest bedreigde dorpen van de kasselrij met bevel om de 14 dagen van standplaats te verwisselen.

Het oprichten van een eigen soldatenkorps volstond nog niet. Dit moest aangevuld worden door plaatselijke wachten, samengesteld uit alle weerbare mannen van 16 tot 60 jaar. Zij werden geplaatst onder het bevel van een wachtmeester. Daar op practisch alle parochies de klokken weggehaald waren, moest er alarm gegeven worden met horentjes, aangevuld 's nachts met vuur bij middel van strowalmen en overdag met rook door het aansteken van hooi ³².

Theoretisch waren de dorpen aldus voldoende beveiligd tegen elke inval, maar in de practijk viel het heel anders uit. Reeds op 16 mei 1586 dienden de parochies scherp op hun plichten en tekortkomingen gewezen te worden ³³. Men had ondervonden dat er tussen de ingezetenen en de invallende vrijbuiters dikwijls een geheime verstandhouding bestond. Hun schuilplaatsen werden niet bekend gemaakt, erger nog er werd hun daar soms voedsel gebracht. Dit alles gebeurde onder voorwendsel dat de landslieden de kracht van de vijand vreesden en hem aldus wensten ter wille te zijn. De inwoners die zich nog aan dergelijke nalatigheden en overtredingen schuldig maken zullen als medeplichtigen beschouwd en diensvolgens berecht worden.

Ondertussen ondernamen de vrijbuiters hun eerste grootscheepse inval. Op 5 juni 1586 vielen zij Sleidinge binnen, roofden er alles wat zij konden in handen krijgen en namen verschillende gevangenen, waaronder de pastoor, heer Jan Goethals, als gijzelaars mede ³⁴. Deze pastoor

(29) RAG-Oudburg nr 2197 (enkwesten).

(30) RAG-Oudburg 618 - Corr. - 8 januari 1586.

(31) RAG-Oudburg nr 161, f° 1v^o - 4 januari 1586.

(32) RAG-Oudburg 161, f° 9r^o - 6 maart 1586.

(33) RAG-Oudburg nr 623 - Corr. - 16 mei 1586.

(34) «Item ghegheuen den Ven van Wedemaendt 86 om Jaecxken een cleetlaken met de voeringhe ende al datter toebehoort zoo dat al huer cleeren ende

was tegelijk aalmoezenier van het Korps van de Oudburg. Zijn « rant-soen » of losprijs was vastgesteld op 800 gulden³⁵. In 1589 werd hij nog steeds gevangen gehouden binnen Zeeland. Hij vraagt dat men hem zou uitwisselen voor Jaspas Clauwaert, gevangen schipper te Nieuwpoort³⁶. Na zijn vrijlating werd hij in 1593 opnieuw aalmoezenier van de Compagnie³⁷. Hij bleef pastoor te Sleidinge tot aan zijn dood circa 1610.

Op zondag 19 oktober 1586 werd Jacques Dammant samen met Pieter Huughe en de muldersknecht van Zelzate gevangen genomen door vrijbuiters tussen Ertvelde en Zelzate, nabij het Goed ter Loveren. Zij werden hun geld afgenomen en in een bos vastgehouden tot 7 uur 's avonds, daarna gekoerd en gebonden weggevoerd langs de weg die loopt van Stoepekapel naar Nieuwburg, over de landerijen op de dijk van Boekhoute en vandaar naar de landdijk tussen Nicasius- en St-Janspolder verder naar de dijk van de Rode Polder alias Penningmeesterspolder op een schip. Volgende vrijbuiters waren hierbij betrokken: « Eerst Joos van Hecke, prince van Aertvelde, Hansken dellaert gheboren van Oosteckeloo, Eenen ghenaept Cleyntkin zeer lanck wesen(de) van staturen, noch eenen ghenaept Coedief, Item pieter martens van oosteckeloo gheboren »³⁸.

Tevoren zagen wij reeds dat de verwijderde toegangswegen buiten de kasselrij beschermd werden door een reeks forten, verdedigd en bezet door Spaanse garnizoenen. Naast IJzendijke dat slechts in 1604 zal veroverd worden door Maurits van Nassau, vormde het Sas van Gent een stevig bolwerk tegen de opdringende Staatse troepen. Het was de toegangspoort tot het ganse gebied langsheen de Sasse Vaart, ja zelfs tot de stad Gent. Slechts in 1644, ver buiten de door ons behandelde periode zal het in Staatse handen vallen. Vanaf 1586, het jaar der eerste massale invallen van de vrijbuiters zullen de bewoners van de Oudburg, vooral de dichtstbijzijnde parochies — Evergem en de 8 parochies tussen de Schelde en de Nieuwe Vaart — het garnizoen moeten voorzien van brandstoffen en kaarsen³⁹.

Einde 1586 wordt de toestand steeds kritischer. Men besluit de Cie Riebecke met 25 man aan te vullen⁴⁰ en er 20 van te leggen binnen het bedreigde Sleidinge, het eerste dorp van de kasselrij voorbij de onbewoonde heidestreek van Oosteeklo en Lembeke, een uitmuntend operatieterrein en schuilplaats voor de vrijbuiters.

lijwaet ghenomen was met Roeland boelins dinghen, wullen ende lijnen *vande Sluseneers als beere Jan goethals ende meer andere ghevanghen waeren*, zoo datmen al ander dinghen cleederen, caussen ende schoens heeft moeten coopen... xvi s.gr.» RAG-Evergem nr 225, 109v^o, 6 juli 1588, Wezenrekening Jan Aerts.

(35) RAG-Oudburg nr 162, f° 1v^o - 7 januari 1587.

(36) RAG-Oudburg nr 164, f° 44v^o - 31 mei 1589.

(37) RAG-Oudburg nr 1864. - Monsterrol 14 juni 1593 « Heer Jan goethals, capellaen vander compagnie. »

(38) RAG-Oudburg nr 2249 - Bundel Criminele Sentencien.

(39) RAG-Oudburg nr 161, f° 31r^o - 1 september 1586.

(40) RAG-Oudburg nr 161, f° 47r^o - 3 november 1586.

Riebeke wordt bevolen scherp op de bewegingen der hoofdwegen te letten ⁴¹, vooral binnen het gebied der 8 parochies.

De plaatselijke schepenbanken worden ervan verwittigd dat vrijbuiters vermomd als soldaten de wegen aflopen en de bewoners lastig vallen. Geen enkel soldaat zonder geldig paspoort mag binnen de onderscheiden parochies toegelaten worden ⁴².

Aan de landslieden wordt nog eens op het hart gedrukt op hun hoede te zijn tegen de vrijbuiters. Zij zullen «doen een generale revue ende neirstich ondersouck vp alle de onclær velden, canten, geensten ende grachten loopende Lancx de herweghen ende andere passaigen» ⁴³.

Ondertussen zullen de 20 man van Riebeke te Sleidinge aangevuld worden door een nachtwacht bestaande uit 10 weerbare mannen van Evergem ⁴⁴. Op oudejaarsavond 1586 monstert heer Hendrik Sterck, baljuw van de Oudburg, de soldaten van Riebeke te Evergem ⁴⁵, terwijl op 7 januari 1587 volgende gevangen vrijsschutters aan een «scherp examen» onderworpen worden: Joos de Vleeschauwer fs Adriaan van Geraardsbergen, Antoon Carette fs Jan van Bohain (Guise), Adriaan de Clerck fs Adriaan van Gent, Jacques van den Berghhe, Jan Opstal van Nazareth en Lieven Symoens ⁴⁶.

Bij de monstering van 9 februari 1587 bestond de Cie Riebeke uit 77 man. Aalmoezenier was toen Pieter Truwe fs Pieter van Kachtem, paspoort te Bellem en Hansbeke (zie Bijlage I). Tijdens de maand maart werd te Landegem de vrijbuiters Hans van Canne gevangen genomen ⁴⁷. Evergem en Sleidinge ontvingen dreigbrieven geschreven door Berthelmeeus Buusse uit Sluis, vermoedelijk een uitgeweken Evergemenaar. Evergem zou 37 P.gr. dienen op te brengen, Sleidinge 10 P. «ofte zou heurlieder ruyneren» ⁴⁸. Men raadt de wethouders van beide dorpen aan, de eiser met mooie woorden te paaien, totdat er genoeg versterking zal aangekomen zijn van Riebeke en de la Mote.

Jan van der Vennet, soldaat van de Oudburg sneuvelde op 6 maart 1587 ⁴⁹ en werd de 7e vervangen door Pieter de Bleeckere fs Michiels van Lotenhulle, zo eveneens Joos van Wonterghem, Luc de Meester, Pieter de Hondt, Christoffel Goethals, die allen vielen in een bloedig samentreffen met de vrijbuiters ⁵⁰.

De inwoners van Sleidinge zijn het onderling niet eens betreffende het opstellen van de soldaten van Riebeke. Sleine-St-Baafs wenst de versterkte post opgesteld te zien op het Zwaantje, Sleine-Keure daarentegen op Daasdonk. Men kiest de gulden middenweg om beide partijen

(41) RAG-Oudburg nr 618 - 10 november 1586.

(42) RAG-Oudburg nr 161, f° 52r°.

(43) RAG-Oudburg nr 618 - 3 december 1586.

(44) RAG-Oudburg nr 161, f° 55r°.

(45) RAG-Oudburg nr 161, f° 58r°.

(46) RAG-Oudburg nr 162, f° 2r°, nr 2197 (Vonnissen en Enkwesten 1547-1589).

(47) RAG-Oudburg nr 162, f° 11v°.

(48) RAG-Oudburg nr 162, f° 12r°.

(49) RAG-Oudburg nr 618 - Corr. - 30 april 1587.

(50) RAG-Oudburg nr 618, monstertrol 16 juni 1587.

tevreden te stellen : 10 soldaten zullen post vatten op het Zwaantje en 10 te Daasdonk. Daaruit bleek echter dat de derde toegangsweg tot Sleidinge, de weg langs Volpenswege onbeschermd zou blijven. Ook hier werd voor gezorgd. De landslieden van Evergem, die 's nachts de wacht te Sleidinge moeten optrekken, zullen deze post bezetten ⁵¹.

Hierop volgen nogmaals scherpe verordeningen betreffende de bewapening der landslieden : ten allen tijde zijn zij gehouden een behoorlijk wapen hetzij roer, pijl of vork bij zich te dragen om 't even of zij zich begeven naar de kerk, naar de molen of naar hun akkers. Tijdens de veldarbeid moeten zij het wapen ter plaatse laten om zich seffens te kunnen verdedigen tegen een onverwachte overval der vrijbuiters. Overtreders zullen streng gestraft worden een eerste maal met een boete van 6 stuivers, bij herhaling 11 p. en een tuchtstraf ⁵².

Ondertussen eiste de militaire gouverneur van het Sas, Diego Rodriguez de Olmares, van de kasselrij 25 werklieden voorzien van spaden en haummessen om het fort aan de haven van Boekhoute op te richten ⁵³.

Met de val van Sluis op 5 augustus 1587 zag het er een ogenblik naar uit dat de invallen van de vrijbuiters in aantal en kracht zouden afnemen. Niets was minder waar.

Op 7 oktober 1587 moest het bestuur van de Oudburg aan alle parochies een rondschrijven sturen waarin nogmaals gewezen werd op de ernst van de toestand. Het heet er dat de vrijbuiters van Zeeland en Oostende dagelijks ongestoord hun uitvallen doen en de ingezetenen en voorbijgangers gevangen nemen en op losprijs stellen. Dit valt hun des te gemakkelijker daar zij nergens een behoorlijke tegenstand ontmoeten. Er wordt aan de lokale overheden ten scherpste opdracht gegeven alle onderhorigen te enregistreren en hen van behoorlijke wapens te voorzien. De premie van 25 gulden op het hoofd van elke vrijbuiters gesteld, blijft behouden ⁵⁴ (zie Bijlage II).

Vergeten wij niet dat de inwoners daarbij ook nog lastig gevallen werden door de bevriende (!) Spaanse en hiermede geallieerde bezettingstroepen. Ook de militaire leveringen op de forten van 't Sas en IJzendijke dienden voortgezet.

Een zekere Geraart van Hoorenbeke fs Laureins, ervan beticht de vrijbuiters gespijsd te hebben, wordt hiervoor gezeseld, voor 3 jaar verbannen uit de Oudburg en met 16 gulden beboet ⁵⁵.

In het kader van de strijd tegen de vrijbuiters worden 50 à 60 soldaten van de bezetting van het Nieuw Kasteel (Spanjaardskasteel) in dienst genomen door de Oudburg, ter versterking van de normale compagnie ⁵⁶.

Op het Schuurveld te Bellem, een der uitkanten van de kasselrij, waren de vrijbuiters er in geslaagd in de loop van het jaar 1588 een

(51) RAG-Oudburg nr 162, f° 15v^o - 3 april 1587.

(52) RAG-Oudburg nr 162, f° 19r^o.

(53) RAG-Oudburg nr 162, f° 26v^o - 2 juli 1587.

(54) RAG-Oudburg nr 618. Corr. 7 oktober 1587.

(55) RAG-Oudburg nr 163, f° 44r^o.

(56) RAG-Oudburg nr 163, f° 62r^o. 26 augustus 1588.

waar weerstandsnest op te bouwen. Toch werden zij er op 31 augustus 1588 onverhoeds aangevallen en lieten er 2 doden achter⁵⁷. Adriaan de Munck en Guillaume Bruneel, die de lijken naar Gent overbrachten, ontvingen hiervoor elk 2 pond⁵⁸.

Enkele dagen later op 5 september 1588 worden al de weerbare mannen nauwkeurig gemonsterd. Te *Odonk* moeten aantreden de inwoners van Drongen, Nevele, Vosselare, Meigem, Landegem, Lotenhulle, Vinkt, Zeveren, Poesele, Bachte, St Jans-Lerne, St-Martens-Lerne, Baarle, Merendree, Hansbeke en Bellem. Te *St-Martens-Latem* : Eke, Nazareth, Deurle, Zwijnaarde, Zevergem, St-Martens-Latem, St-Denijs-Westrem en Afsee. Te *Lochristi* : Desteldonk, Heusden, Destelbergen, Zaffelare, Lochristi, Zeveneken, Oostakker en Mendonk. Te *Evergem* : Wondelgem, Evergem, Sleidinge en Mariakerke. Te *Zomergem* : Vinderhoute, Lovendegem, Zomergem, Ronsele en Oostwinkel⁵⁹.

Een concreet voorbeeld hoe de vrijbuiters te werk gingen bij hun overvallen vinden wij in het verzoekschrift van de echtgenote van Lieven de Vos. Haar man, die voerman was, werd op 31 oktober 1588 op de weg van Gent naar Oudenaarde, te Eke, door vrijbuiters gevangen en vandaar overgebracht op het oorlogschip liggende voor Boekhoutehaven. Zijn « rantsoen » werd vastgesteld op 20 pond gr. + 1 gulden verblijfkosten per dag. De vrouw had geen provisie. Zij zou haar paard en wagen moeten verkopen wat voor haar de totale ruïne zou meebrengen. Daar haar man vroeger nog wagen dienst gepresteerd had voor de kasselrij, vroeg zij een financiële tussenkomst van de Oudburg. Er werd haar een voorschot van 18 p. toegezegd⁶⁰.

Tussen 10 september en 16 november 1588 wordt de bevelhebber van de Compagnie van de Oudburg, Jacques van Riebecke, opgevolgd door Jan van Ooteghem fs Gillis van Meigem. Reeds op 13 november 1588⁶¹ slagen zijn soldaten er in de hand te leggen op twee vrijbuiters : Michiel de Costere van Zwevegem werd neergeschoten en Guillaume van Daele in handen van het gerecht uitgeleverd. Deze schermutseling deed zich voor te Zeveren. Andere vrijbuiters worden gesignaleerd op de weg van Nevele naar Poeke⁶².

Op 2 februari 1589 is kapitein van Ooteghem gestationneerd te Bellem. Hij valt er een troep vrijbuiters aan, en weet de hand te leggen op een aanzienlijke buit en verscheidene gevangenen. Naderhand nochtans werd van Ooteghem op zijn beurt aangevallen. De nieuwe troep vrijbuiters slaagt er in de buit en de gevangenen in handen te krijgen en er mee te vluchten. De militaire goeverneur van 't Sas wordt ervan verwittigd en verzocht een oogje in 't zeil te houden om de troep eventueel te pakken te krijgen bij het oversteken der dijken⁶³. Bij deze

(57) RAG-Oudburg nr 619. Corr. 31 augustus 1588.

(58) RAG-Oudburg nr 619. Corr. - 31 augustus 1588; nr 163, f° 53r°.

(59) RAG-Oudburg nr 163, f° 57r°.

(60) RAG-Oudburg nr 619. Corr. 9 november 1588.

(61) RAG-Oudburg nr 619. Corr. 9 november 1588.

(62) RAG-Oudburg nr 619. Corr. 19 december 1588; RAG-Oudburg nr 2197 (Enkwesten). Vonnis Guillaume Van Daele.

(63) RAG-Oudburg nr 164, f° 8r°. 3 februari 1589.

schermutseling sneuvelen volgende soldaten van de Oudburg: Jan van der Heyden fs Laureins van Massemen, Joos Rougiers fs Matthys van Gent en Jan van Pauenbroeck fs Boudewijn van Kortrijk ⁶⁴.

Kort nadien werden verschillende personen verdacht vrijbuiters geherbergd te hebben, op het kasselrijhof onderhoord, maar bij gebrek aan bewijzen terug vrijgelaten.

Einde februari 1589 werden nog 2 vrijbuiters gedood door de soldaten van de Oudburg nl. Joos de Pape en Pieter van der Straten ⁶⁵. Drie andere vrijbuiters — één ervan Loyken de Manghelaere van Ertvelde — werden te Stekene gevangen en naderhand aan de Oudburg uitgeleverd ⁶⁶.

Toch was het vrijbuitersnest op het Schuurveld te Bellem niet volledig uitgeroeid. Zij hadden het vooral op de kapitein gemunt, een doorn in het oog voor hun uitvallen.

Op 15 maart 1589 slagen zij in hun opzet. Kapitein van Ooteghem viel in hun handen en werd « doot ghesmeten ende moordadelick ghebrant » ⁶⁷, samen met 2 van zijn soldaten: Jacques van den Borne fs Jan van Oudenaarde, pas in dienst sinds 10 februari 1589 en Bernard den « Yerlandooyts » (Ier) in dienst sinds 24 januari 1589 ⁶⁸.

Het lijk van de kapitein werd op kosten van de kasselrij naar Gent overgebracht. De begrafenis had plaats in het klooster der Predikheren in aanwezigheid van de baljuw en de mannen van het College van de Oudburg.

Reeds op 21 maart 1589 werd tot zijn opvolger aangesteld Jonker Joos Cabeliau, heer van Oudegoede ⁶⁹.

Ondertussen vraagt korporaal Adriaan de Munck fs Daneel te Waarschoot gelegerd, versterking en steun bij de landslieden om wacht te houden binnen de kerk en het fort aldaar ⁷⁰.

Daar men steeds meer en meer beducht werd om de invallen der vrijbuiters, werd het voetvolk verhoogd tot 60 manschappen op 19 april 1589 om op 23 mei reeds opgevoerd te worden tot 80 man voetvolk en 10 ruiters ⁷¹.

Gedode vrijbuiters werden als afschrikwekkend voorbeeld langs de openbare weg te Hansbeke aan een driepikkel gehangen met het hoofd naar omlaag ⁷².

Op 19 mei 1589 komt er een klacht binnen vanwege de notabelen van Evergem, Waarschoot, Sleidinge, Zomergem, Lovendegem, Wondelgem, Merendree en Oostwinkel, die beweren dat de Cie Oudegoede, die door hen onderhouden wordt, konvooidienst doet op Kortrijk, waar-

(64) RAG-Oudburg nr 619. Corr. Monsterrol 26 maart 1589.

(65) RAG-Oudburg nr 164, f° 14v^o - 1 maart 1589.

(66) RAG-Oudburg nr 164, f° 15r^o. Zie eveneens nr 2197. Vonnis Loys de Manghelaere.

(67) RAG-Oudburg nr 164, f° 22v^o - 17 maart 1589.

(68) RAG-Oudburg nr 619. Corr. Rol 26 maart 1589.

(69) RAG-Oudburg nr 164, f° 23r^o.

(70) RAG-Oudburg nr 164, f° 27v^o - 27 maart 1589.

(71) RAG-Oudburg nr 164, f° 32v^o.

(72) RAG-Oudburg nr 34v^o.

voor zij niet betaald worden. Gedurende die tijd wordt de kasselrij practisch onbeschermd achtergelaten. Men stelt voor de soldaten te verdelen op de uitkanten, die het meest onderhevig zijn aan de uitvallen der vrijbuiters ⁷³.

Daar men over het gedrag der inheemse soldaten niet al te zeer te spreken was, werd er op 23 mei 1589 een streng reglement opgesteld, dat hun gedragingen ter dege moest regelen ⁷⁴ (zie Bijlage III).

De soldaten werden als volgt verdeeld: te Sleidinge 11, te Waarschoot 9, te Oostwinkel 7, te Nevele 11 en in het bedreigde Bellem 42 soldaten + 10 ruiters ⁷⁵.

Op 13 juni 1589 verscheen een nieuwe ordonnantie op het weren van de hagen op de straten en op het vullen van de grachten « daer de vrijbuiters bequamelick zouden moghen Inne ligghen » ⁷⁶.

Kapitein Oudegoede zou afwisselend verblijven te Bellem en te Nevele. Hiertegen wordt geprotesteerd door Zomergem, Lovendegem, Merendree, Bellem en Hansbeke, die hem uitsluitend te Bellem wensden te behouden.

Van de zeedijken uit nl. van het fort IJzendijke dat volledig vervallen staat, wordt er scherp en dringend om hulp verzocht. Servaas van Steeland, ontvanger-generaal van Oost-Vlaanderen, schrijft op 9 juli 1589, vanuit het Sas van Gent, indien de kasselrij in gebreke mocht blijven « ick ghenootzaect zal wesen tvolck van orloghe omtrent mij wesende te Logierene vp de naeste durpen van de stad van Ghendt, zoo langhe als Ick zal verstaen dat den vijant zoo sterck es ende dat tvoorn. fort (IJzendijke) niet vpgHEMAECT en es » ⁷⁷. Uit deze correspondentie blijkt dat toen als de voornaamste drie steunpunten der vrijbuiters beschouwd werden: Oostende, Terneuzen en Aksel.

Op deze vrij scherpe vraag antwoorden de heren van de kasselrij even gevat: « Ende alsomen verstaet dat de soldaten Ligghende tysendycke, philippijne, bouchaute ende andere forten niet en willen verstaen tot vervolghen van den voors. Vrijbuiters nemaer met hemlieden zijn haudende quaertier ende eenighe ghevanghen hebbende vp Rantsoen ofte manghelynghe laten gaen, Ende dat oick de Vrijbuiters neffens de zelue forten passeren, ende repasseren dynct de voors. Bailliu ende Mannen noodeloos andere forten te maeckene ten waere daer Inne eerst ende alvooren voorsien wierden » ⁷⁸.

Hoe zag de algemene toestand der kasselrij er uit na die eerste periode van roof en plundering? De ommestelling van 3 oktober 1589 licht er ons nauwkeurig over in: Lotenhulle, Knesselare, Ursel, Ruiselede en Aalter zijn *totaal* onbewoond, Nevele ongeveer 50%, Vinkt 75%, Meigem 55%, Landegem 15%, Maria-Leerne 70%, St-Martens-Leerne 40%, Vosselare 55%, Poesele 55%, Bachte 35%, Zeveren 90%, Bellem 50%, Hansbeke 50%, Oostwinkel 45%, Ronsele 40%, Waarschoot

(73) RAG-Oudburg nr 164, f° 9r° - 19 mei 1589.

(74) RAG-Oudburg nr 164, f° 41v° - 23 mei 1589.

(75) RAG-Oudburg nr 164, f° 41v°.

(76) RAG-Oudburg nr 164, f° 46v° - 13 juni 1589.

(77) RAG-Oudburg nr 619. Corr. 9 juli 1589.

(78) RAG-Oudburg nr 164, f° 53v° - 10 juli 1589.

10%, Merendree 15%, Mariakerke 15%, Heusden 10%, Nazareth 10%, Deurle 20% en St-Denijs-Westrem 20%⁷⁹.

Al de andere parochies werden op de gewone manier getaxeerd. Hun toestand werd dus nog min of meer als normaal beschouwd. Het zwaarst getroffen waren de parochies van het land van Nevele en die in de N.W.-hoek der kasselrij.

In de 8 parochies tussen de Schelde en de Nieuwe Vaart werd de wacht onder de landslieden terdege georganiseerd. De inwoners van Destelbergen houden wacht binnen de kerk en zullen eventueel alarm maken door klokgelui⁸⁰. Toch wordt tengevolge van de «sobre gestaethede» van de kasselrij het aantal der soldaten teruggebracht op 50 man voetvolk en 2 paarden.

Het schijnt dat de vrijbuiters het nu meer op dit gebied gemunt hadden want op 14 januari 1590 wordt kapitein Oudegoede met zijn manschappen naar Heusden gestuurd om de posities der vrijbuiters aldaar te gaan verkennen⁸¹.

Ook in het tot nog toe rustig gebleven gebied tussen Leie en Schelde worden op 14 maart 1590 vrijbuiters signaleerd⁸².

Kort daarop nl. op 21 maart 1590 verschijnt een gezamenlijke verordening van de kasselrijen van de Oudburg en van Oudenaarde, uitgevaardigd met het doel een gecoördineerde en gezamenlijke strijd te voeren tegen de vrijbuiters (zie bijlage IV).

In beide kasselrijen zullen behoorlijke wachten ingericht worden met een gemeenschappelijke operatieterein. Uitgezonden patrouilles zullen mekaar het wachtwoord tot herkenningsteken doorgeven.

De kapiteins zullen nochtans gehouden worden hun soldaten in goede tucht te houden en ze behoorlijk van eten en drank te voorzien. Bij gemeenschappelijk alarm zullen alle landslieden van beide kasselrijen met de wapens in de hand toegesneld komen. Zij zullen eveneens gehouden zijn op bevel van hun respectieve baljuws een algemeen onderzoek te doen in alle bossen, kanten, droogliggende sloten, op de heerwegen en langs de rivieren. 's Avonds zullen alle schepen zowel op de Leie als op de Schelde vastgemaakt en onder bewaking gesteld worden om nachtelijke overtochten der vrijbuiters te beletten. Gevangen vrijbuiters zullen uitgeleverd worden aan de kasselrijbesturen.

Het lijkt dat de heren van de Oudburg niet al te zeer ingenomen waren met de diensten van hun kapitein, want op 22 maart 1590 wordt er een voorstel goedgekeurd, gezien «den cleynen debuoire van den Capiteyn Audegoede jnt vervolghen van de Vrijbuiters ende dat hij gheen dienst nochte exploit en dede tot beschermen van den platten Lande»⁸³, strekkende tot vervanging in zijn bevelhebberschap. De heren zullen later evenwel terugkomen op hun beslissing, hoewel zij meer dan eens last krijgen met deze eigengereide bevelhebber, die zich

(79) RAG-Oudburg nr 164, f° 74v° - 3 oktober 1589.

(80) RAG-Oudburg nr 164, f° 84r° - 6 november 1589.

(81) RAG-Oudburg nr 165, f° 10v° - 13 januari 1590.

(82) RAG-Oudburg nr 165, f° 32v°.

(83) RAG-Oudburg nr 165, f° 39r°.

als een echte militair weinig storen zal aan de bevelen hem door een burgerlijk gezag voorgeschreven.

Op 21 maart 1590 had er een vrij ernstig treffen plaats tussen vrijbuiters en soldaten van de Oudburg in de streek van Lochristi en Zeveneken : 4 vrijbuiters werden er gedood en 2 gevangen genomen ⁸⁴.

De volgende dagen blijven zij er nog rondhangen. Daar de invallen voortdurend in aantal en kracht toenemen, achtte het bestuur van de Oudburg het noodzakelijk op 7 april 1590 nogmaals aan te dringen op het stipt naleven der vroeger uitgevaardigde plakkatens ⁸⁵.

Aan kapitein Oudegoede wordt op 2 mei 1590 bevolen met zijn soldaten naar Evergem te trekken om van daaruit de kwartieren van Waarschoot en Sleidinge te onderzoeken en er de bedoelingen der vrijbuiters te achterhalen ⁸⁶. Om de invallen meer afdoend te kunnen te keer gaan werd op 27 juni 1590 besloten het contingent der Oudburgse soldaten opnieuw tot 70 te verhogen en nabij het huis van Lieven Meyntkens te Doornzele aan de Sasse Vaart (thans « de Nest »), een fort op te richten, bemand met 20 soldaten ⁸⁷.

Eveneens werd er aangedrongen dat Waarschoot en Zomergem met bekwame spoed het fort zouden oprichten op de Dam, tussen Eeklo en Waarschoot (Kasselrijgrens Oudburg-Vrije) ⁸⁸.

Op 28 juli 1590 valt als een donderslag het bericht dat de soldaten van kapitein Oudegoede worden opgevorderd in de dienst van de hoogbaljuw van Waas. De Oudburg protesteert en zegt dat aldus al de dorpen tussen Gent en Brugge helemaal zullen open liggen voor de vijand ⁸⁹. Ondanks dit protest moeten op 30 juli 1590 zich reeds 70 soldaten naar Wachtebeke begeven ⁹⁰.

De forten van Waarschoot, Zomergem, Sleidinge, Oostwinkel, Bellem, Hansbeke en Nevele waar de soldaten uittrokken, moeten thans door de landslieden overgenomen worden.

Van de militaire gouverneur van 't Sas komen ook maar weinig beoedigende berichten. Hij verwittigt de heren van de Oudburg dat de vrijbuiters van plan zijn een grootscheeps offensief tegen onze streken in te zetten ⁹¹. Zijn eigen soldaten hadden nabij Bassevelde een troep vrijbuiters uiteen geslagen, die om hun leven te redden, verder landwaarts waren getrokken. Hij vraagt goed toezicht op alle wegen te houden om bedoelde vluchtelingen te kunnen aanhouden ⁹².

Ondertussen wordt er door de inwoners van de dorpen tussen Gent en Brugge gesmeekt dat de troepen van Oudegoede zouden terugkeren ⁹³.

(84) RAG-Oudburg nr 165, f° 41v^o.

(85) RAG-Oudburg nr 620 - Corr. 7 april 1590.

(86) RAG-Oudburg nr 165, f° 54v^o.

(87) RAG-Oudburg nr 165, f° 76r^o - 27 juni 1590.

(88) RAG-Oudburg nr 165, f° 81r^o - 19 juli 1590.

(89) RAG-Oudburg nr 165, f° 84r^o.

(90) RAG-Oudburg nr 165, f° 87v^o.

(91) RAG-Oudburg nr 165, f° 90r^o.

(92) RAG-Oudburg nr 165, f° 100v^o.

(93) RAG-Oudburg nr 165, f° 101r^o.

Slechts 1/5 van de kasselrij is op dit ogenblik werkelijk bewoond en bebouwd ⁹⁴. Mede door de plundering der vreemde soldaten, was de toestand der kasselrij zo financieel als economisch onhoudbaar geworden. Zij kan aan geen enkele verplichting meer voldoen.

Op 19 december 1590 smeken de bewoners nogmaals dat de vreemde soldaten zouden gaan liggen « vp de dycken wesende de dore aldaer de vrijbuiters jnnecomen ende oick expres verbot te doen doene ande soldaten dat zij Int passeren van den lande de wapenen van den Lantslieden niet en nemen, ofte ontsticken en smijten, zo zij daghelicx doen » ⁹⁵. Als gevolg daarvan waren alle inwoners van Evergem verlopen van 24 oktober tot 12 december 1590 ⁹⁶. Gedurende het jaar 1591 zal dit nog vaker voorkomen.

Op 11 januari 1591 verzoekt de Sasse gouverneur aan de Oudburg, te Langerbrugge een fort op te richten met een bezetting van 18 à 20 soldaten. De 8 parochies tussen Schelde en Nieuwe Vaart dienen hiervoor in te staan ⁹⁷.

Hier tegen wordt geprotesteerd. Heusden vindt dat dit fort slechts dienen kan tot beveiliging van de Nieuwe Vaart en van de heerweg Gent-Antwerpen, maar het algemeen belang slechts weinig dient. Men zou dan eveneens forten kunnen doen bouwen te Heusden, Wetteren en andere dorpen langs de Schelde, « anghesien de Vrijbuiters vele andere passajen ghenouch hebben sonder bedwonghen te worden al ouer de Langhe brugghe te passeren » ⁹⁸.

Toch komt het fort er : de bezetting ervan zal onderhouden worden door de generaliteit der kasselrij, het fort zelf door de 8 parochies ⁹⁹. Tevens wordt er om meer afdoende bescherming gevraagd vanwege de forten op de zeedijken : nl. Oudeman, Aardenburg, Middelburg, Eeklo, Kaprijke, Ertvelde en Kluzen ¹⁰⁰.

Tijdens het jaar 1591 evenwel hadden de bewoners tussen Gent en Brugge nog veel meer te lijden van de wanordelijkheden der Ieren liggende te Evergem en Lovendegem ¹⁰¹.

Op 22 april 1591 worden nogmaals alle dorpen gewaarschuwd op hun hoede te zijn, daar de vijand in Holland en Zeeland grote voorbereidingen treft tot een grootscheepse invasie ¹⁰². Daarom worden eveneens werklieden gevorderd om de forten aan de zeedijken in orde te brengen : 30 man van de Oudburg voor het Sas, 80 man voor Ijzendijke ¹⁰³. Later vraagt men nog 10 tot 12 werklieden voor het fort te Filippine ¹⁰⁴.

(94) RAG-Oudburg nr 165, f° 109v°.

(95) RAG-Oudburg nr 165, f° 128v°.

(96) RAG-Oudburg nr 166, f° 11v°.

(97) RAG-Oudburg nr 166, f° 6v°.

(98) RAG-Oudburg nr 166, 7v°.

(99) RAG-Oudburg nr 166, f° 15v°.

(100) RAG-Oudburg nr 166, f° 19v°.

(101) RAG-Oudburg nr 166, f° 21r°, 38r°.

(102) RAG-Oudburg nr 166, f° 44r°.

(103) RAG-Oudburg nr 166, f° 63v°.

(104) RAG-Oudburg nr 166, f° 86v°.

Het gevaar voor de invallen der vrijbuiters bleef zo acuut, dat de schepenen van Evergem vanaf 12 juni 1591 de zittingen der vierschaar hielden te Meulestede en dit tot op het einde van het jaar ¹⁰⁵. Hiervoor vroegen zij toelating aan de Oudburg ¹⁰⁶.

Ondertussen trachtten de « rebellen » niet alleen het Brugse Vrije, maar eveneens de Oudburg onder contributie te brengen ¹⁰⁷. Door Charles Everwijn werden vanuit Middelburg (Walch.) op 27 januari 1592 de eerste brandbrieven verstuurd aan Oostakker en Destelbergen (zie bijlage V). Indien de inwoners een zekere brandschat betalen kunnen zij bevrijd worden van de strooptochten der vrijbuiters en Staatse soldaten. Dergelijke brieven werden eveneens verstuurd aan Eke, Bachte, Knesselare, Ursel, Nazareth, Hansbeke, Baarle, Ruiselede, Poesele, Lotenhulle, Maria-Lerne, Meigem, Bellem, Zwijnaarde, Aalter, Deurle, St-Martens-Latem, St-Denijs-Westrem en Afsnee ¹⁰⁸.

Om het kwartier tussen Schelde en Leie van vrijbuiters te bevrijden zal men samen met Kortrijk de Leie goed bewaken. Men zal er de korporaalschappen behoorlijk inrichten. De Oudburg zal instaan voor het deel van Gent naar Deinze ¹⁰⁹.

Bij de 4 leden wordt herinnerd aan de vage beloften tot bevrijding der kasselrij. Men had gehoopt op vrijwaring « zo wel van de daghelische excursien vanden vijant, vrijbuiters ende andere Rebelle, als vande foullen ende overlastynghe van onze eyghen soldaten. Nochtans bij daghelische experientie ghevoelen de contrafie ende de ghemeene Insetenen meer berooft, gheplundert ende vanden Vrijbuiters ouervalen dan oyut daer te vooren, waerduere de lantslieden ghenootsaect ende bedwonghen worden het landt ende huerl. agriculture te verlatene heml. vertreckende jn andere landen ofte steden » ¹¹⁰.

De landslieden der 8 parochies tussen de Schelde en de Nieuwe Vaart willen wel optreden tegen de vrijbuiters op voorwaarde dat zij zelf bevrijd worden van de Ierse (geallieerde !) soldaten liggende in garnizoen te Stekene ¹¹¹, Krekeldijk, Zuiddorpe en andere omliggende forten.

Ondertussen worden er op het platteland nieuwe recruten gemonsterd ¹¹² en wordt aan de inwoners van Waarschoot, Lovendegem, Zomergem en Ronsele opgedragen het fort aan de dam te Eeklo zo spoedig mogelijk te herstellen ¹¹³.

(105) « Dinghedagh ordinaire van der Vooghdie swoondaegs den xijen Juny 1591, ten huuse van Gillis mueleman ter Muelstede, omme tdangier duer djnvasie van der geussche vrijbuiters vianden van zijne Majesteyt. » RAG-Evergem nr 660, f° 20r°.

(106) RAG-Oudburg nr 166, f° 88r° 2 oktober 1591.

(107) Zie hierover: N. KERCKHAERT, *De Inval van Maurits van Nassau in het Meetjesland op 21 juni 1600*. In « Appeltjes van het Meetjesland V » p. 177-190. Eeklo 1954.

(108) RAG-Oudburg nr 167, f° 11r°, 31r°, 48v°.

(109) RAG-Oudburg nr 167, f° 12r°.

(110) RAG-Oudburg nr 167, f° 25r°.

(111) RAG-Oudburg nr 167, f° 32r°; nr 621, Corr.

(112) RAG-Oudburg nr 621. Corr.

(113) RAG-Oudburg nr 167, f° 50v°.

Op 26 mei 1592 waren de soldaten van de Oudburg als volgt verspreid: Nevele 20, Bellem 30, Oostwinkel 15, Waarschoot 25, Sleidinge (Volpenswege) 25, de rest te Deinze ¹¹⁴.

Te Nevele en te Bellem worden hier later nog versterkingen aan toegevoegd ¹¹⁵.

Op 19 juni 1592 wordt er te Brugge gemeenzaam overleg gepleegd tussen Jan de Ryvas, militaire goeverneur van Sluis, en de kasselrijen Kortrijk, Ieper, Oudenaarde, Belle en Kassel, betreffende de te nemen maatregelen tegen de vrijbuiters. Hiervoor vaardigde de Oudburg af Jan van Cathulle, heer van de Haverij en Jr Jacques Borluut, heer van Schoonberghe ¹¹⁶.

Men zal de ordonnanties op de Vrijbuiters streng toepassen en op de bedreigde punten manschappen legeren. Voor de Oudburg: te Kluizen in de kerk 20 man, te Sleidinge 30 man, te Waarschoot aan de dam 50, te Oostwinkel 25. Kortrijk zorgde voor een bezetting te Poeke, Tielt en Egem. Ieper te Lichtervelde, Kortemark en Werken ¹¹⁷.

Naast de Oudburgse soldaten en ter aanvulling er van, worden 6 wachtgroepen gevormd samengesteld uit de inwoners der respectieve parochies. Aan het hoofd van elke groep stond een wachtmeester.

Onder wachtmeester Louis Dailly groepeerden zich Ronsele, Waarschoot, Oostwinkel en Sleidinge, onder wachtmeester Jan Gaeresmet: Evergem, Wondelgem, Mariakerke en Vinderhoute, onder wachtmeester Jan Bauts: Zomergem, Lovendegem, Merendree, Hansbeke en Bellem, onder wachtmeester Guillaume de Croock: het land van Nevele + Drongen, onder wachtmeester Adriaan Bekaert de 8 parochies tussen de Schelde en de Leie, tenslotte onder wachtmeester Jan Dhamere de 8 parochies tussen de Schelde en de Nieuwe Vaart ¹¹⁸.

De soldaten van Oudegoede werden te Evergem gemonsterd op 21 juli 1592 ¹¹⁹. Op 2 augustus 1592 werd door diezelfde soldaten een vrijbuiters gedood te Ertvelde ¹²⁰.

Wederspannige landslieden, die weigeren de wacht op te trekken, worden beboet ¹²¹.

Einde november 1592 stak de vijand de kerk van Grammene, benevens verschillende pachthoven te Meigem en de molen te Nevele in brand ¹²².

De inwoners van Bellem, Hansbeke en Merendree vragen dringend « in desen noodt ende Loopen van de vrijbuiters » vervanging voor het verplaatste garnizoen uit Bellem. Oudegoede zal 15 man sturen te nemen uit de forten van Ertvelde, Kluizen en Waarschoot ¹²³.

(114) RAG-Oudburg nr 167, f° 51v°.

(115) RAG-Oudburg nr 167, f° 61r°.

(116) RAG-Oudburg nr 167, f° 68r°.

(117) RAG-Oudburg nr 167, f° 70v°.

(118) RAG-Oudburg nr 167, f° 79r°.

(119) RAG-Oudburg nr 167, f° 86r°.

(120) RAG-Oudburg nr 167, f° 92r°.

(121) RAG-Oudburg nr 167, f° 100r°.

(122) RAG-Oudburg nr 167, f° 113r°.

(123) RAG-Oudburg nr 167, f° 113v°.

Op aandringen van de er omheen wonende bewoners zal te Sleidinge in de Witte Moer, nabij het Goed te Marienpade, zonder verwijl een klein fort opgericht worden ¹²⁴.

Deze voorzorgsmaatregel bleek maar al te nodig want reeds op 29 december 1592 viel een sterke groep vrijbuiters Sleidinge binnen, staken er 10 tot 11 huizen in brand en namen er verschillende gevangenen ¹²⁵. Diezelfde dag lag eveneens de Leie dichtgevrozen en werden er speciale wachten uitgezet om het ijs te breken ¹²⁶. Daar de vrijbuiters zowat overal het hoofd opstaken werd een mobiele groep gevormd, zowel aan de zeedijken als binnen de kasselrij om de indringers aldus beter en sneller op te sporen ¹²⁷.

Einde 1593 viel de vijand Nevele binnen, maakte verscheidene gevangenen en trok zich dan terug op Beernem ¹²⁸.

Op 7 maart 1594 werden in het land van Waas door kapitein de la Biche 5 vrijbuiters gevangen en ter beschikking gesteld van de Oudburg ¹²⁹.

Nogmaals worden alle inwoners van 16 tot 60 jaar, uit vrees voor een mogelijke excursie der vrijbuiters gemonsterd en van behoorlijke wapens voorzien ¹³⁰.

Op 6 mei 1594 waren de soldaten van de Oudburg over de volgende forten verspreid : Waarschoot 30, Oostwinkel 9, Daasdonk 6, Zwaantje 9, Volpenswege 6, Kluizen 5, Ertvelde 15, Nevele 16, Zaffelare 15, Mendonk 15, Bellem 30 en Langerbrugge 4 ¹³¹. Hierbij kwam nog een supplementaire wacht van 17 man aan de ondiepte van de Dullaert (Moervaart), benevens een wacht op de toren te Mendonk ¹³² en 15 man bij de Westlee te Zaffelare.

De forten aan de zeedijken lieten zich toch niet helemaal onbetuigd want het garnizoen te IJzendijke ving op 23 juni 1594 volgende vrijbuiters : Meeus van Ghelder, Niklaas Janssens uit Eeklo, David Eversone, Engelsman en Jacques van der Schelden. Zij werden op 4 juli 1594 allen geexecuteerd.

De kasselrijen van de Oudburg, Kortrijk, Aalst, Oudenaarde, Denendermonde en de Ambachten Assenede en Boekhoute besluiten gezamenlijk op te treden in de strijd tegen de vrijbuiters ¹³³.

Een massale inval van de vrijbuiters had plaats op 9 september 1594 binnen de parochies Waarschoot, Lovendegem, Zomergem en Mariakerke. Benden te voet en te paard staken het vuur in vele huizen en molens. Eigenlijk waren ze gekomen om met geweld het contributiegeld af te dwingen. Waarschoot werd bijzonder erg geteisterd. Zij namen er de

(124) RAG-Oudburg nr 167, f° 115r^o.

(125) RAG-Oudburg nr 167, f° 124v^o.

(126) RAG-Oudburg nr 167, f° 120r^o.

(127) RAG-Oudburg nr 167, f° 125v^o.

(128) RAG-Oudburg nr 168, f° 2v^o.

(129) RAG-Oudburg nr 168, f° 19r^o.

(130) RAG-Oudburg nr 168, f° 29v^o; nr 621.

(131) RAG-Oudburg nr 168, f° 35r^o.

(132) RAG-Oudburg nr 168, f° 38v^o.

(133) RAG-Oudburg nr 168, f° 49r^o.

officier Pieter de Jaghere mee in gevangenschap¹³⁴.

In de ommestelling van 3 oktober 1594 genoot de parochie een moderatie van 7s. (10s. op de 17s.) of een vermindering van 41% « In regarde vanden brande ende Invasie van den vijant, behaudens alhier enseignement doende hoe dat sij van dese gratie de afghebrande ende meest ghefoullerde Insetenen sullen recompenseren »^{134bis}. Deze vermindering betekende dus dat Waarschoot voor de 2/5 verwoest werd.

Evergem, Sleidinge en Waarschoot worden hierdoor aangezet de Burg-gravenstroom tussen Kluizen en Eeklo op te delven, evenzo het gat te Spierdamme (Kluizen) en de Oude Voord (Doornzele). Dit zou de toegang der vrijbuiters in bovengenoemde parochies ten zeerste bemoeilijken. Het deel van Waarschoot zal uitgevoerd worden door arbeiders van Waarschoot, Vinderhoute, Lovendegem en Zomergem. Evergem en Sleidinge zullen geholpen worden door Mariakerke, Drongen en Wondelgem in hun deel vanaf Sleidinge tot Kluizen. De werklieden zullen zich aanbieden voorzien van bijlen, haumessen, schoppen en met hun wapens¹³⁵.

Op 20 oktober 1594 was de Cie Oudegoede als volgt « gesmaldeeld » : Lotenhulle 25, Bellem 15, Oostwinkel 12, Waarschoot 35 met de kapitein, Daasdonk 7, Zwaantje 7, Volpenswege 6, Kluizen 5, Ertvelde 15, Langerbrugge 3, Mendonk en Zaffelare 15, Westlee (Zaffelare) 3¹³⁶.

Een nieuwe massale inval der vrijbuiters, ditmaal per schip had plaats op 25 november 1594 in het afgelegen Mendonk. De ganse parochie werd er leeggeplunderd. Onmiddellijk werden 50 soldaten van Oudegoede ter plaats gestuurd, die opdracht kregen elke avond, alle schepen in de omgeving van Wachtebeke en St-Kruis-Winkei onder bewaking te stellen¹³⁷.

Op 5 december 1594 vallen vrijbuiters binnen in Zomergem en Lovendegem waar zij 13 tot 14 personen gevangen namen. Waarschoot en Oostwinkel, die hun bureu niet ter hulp waren gekomen op dit kritiek moment, worden hiervoor ter verantwoording geroepen. Hierop replikeert Waarschoot dat zij sinds het platbranden van hun eigen parochie op 9 september 1594, alleen een soort brandwacht onderhielden. Wat het alarm van Zomergem betreft, hierop hadden zij geen acht gegeven. Immers reeds dikwijls was er loos alarm gemaakt « bij de gone bij ontijde ende 's nachts sittende jnde herberghen en dryncken »¹³⁸.

Op 9 december 1594 vragen ook Lochristi en Zeveneken hulp tegen de invallen der vrijbuiters¹³⁹, te Bellem begraaft baljuw Jan de Loof zijn zoon Gillis en David van den Beergh, beiden soldaten van de Oudburg gevallen in de strijd tegen de vrijbuiters¹⁴⁰.

(134) RAG-Oudburg nr 168, f° 67r°.

(134 bis) RAG-Oudburg nr 168, f° 85v°.

(135) RAG-Oudburg nr 168, f° 83v°.

(136) RAG-Oudburg nr 168, f° 91v°.

(137) RAG-Oudburg nr 168, f° 101v°.

(138) RAG-Oudburg nr 168, f° 104v°.

(139) RAG-Oudburg nr 168, f° 107r°.

(140) RAG-Oudburg nr 168, f° 107v°.

De parochies tussen Leie en Schelde houden vanaf 21 december 1594 een supplementaire vorstwachter op de Leie tussen Deurle en de Gapaart. Het contingent bestaat uit Afsnee 6, St-Denijs 8, St-Martens-Latem 8, Zwijnaarde 10, Zevergem 8, Deurle 8, Nazareth 12 en Eke 12 man ¹⁴¹.

Van de kasselrij Kortrijk komt er in de loop van 1595 bericht dat zij te Gits bij Roeselare 3 vrijbuiters gevangen hebben. Een ervan is een zekere Pauwel van Hyfte, geboren te Waarschoot « inde wandelynghe den schoonen Pau ». Hij is betrokken geweest bij de roof en plundering der stad Harelbeke. Men vraagt alle inlichtingen betreffende zijn persoon te verzamelen ¹⁴².

Bij het begin van 1595 betaalden de meeste dorpen tussen Gent en Brugge contributiegeld aan de vijand. De inwoners van Evergem, die dat niet doen, worden bedreigd door de vrijbuiters. Zij zullen alles komen roven en plunderen en zelfs geen « verckenscot » laten overeind staan ¹⁴³.

Ook te Meigem vielen zij binnen en namen er kapitein Maryn Mestdach gevangelijk mede in de bossen ¹⁴⁴. Om de toegangswegen tot de kasselrij nog meer af te sluiten werd besloten een sterk garnizoen van de Oudburg te leggen in de kerk van Eeklo, tot fort omgebouwd.

Honderd nieuwe soldaten worden aangeworven. Hiervoor betalen de inwoners van de Oudburg maandelijks een supplementaire belasting van 170 p. gr. De strijdmacht van de Oudburg is thans als volgt verdeeld: Lotenhulle 25, Ruiselede 35, Aalter 50, Oostwinkel 25, Eeklo 50, Schuitje (Waarschoot) 10, Oosteeklo (heide) 25, Ertvelde 25, Mendonk 15, Zaffelare (in de kerk) 25, Westlee 15 ¹⁴⁵.

Wij merken op dat de soldaten van nu af voor de eerste maal meer vooruitgeschoven posten betrekken, gedeeltelijk zelfs buiten de kasselrij: Eeklo, Oosteeklo, Ertvelde, ofwel op de meest verlaten dorpen, die sinds 1580 opgegeven waren en thans blijkbaar opnieuw om bescherming vragen: Lotenhulle, Ruiselede en Aalter, een indirect bewijs dat er terug bewoning kwam.

Langs de Antwerpse heerweg lagen vrijbuiters in hinderlaag om de kooplieden komende van de halfvastenfoor te Gent gevangen te nemen ¹⁴⁶.

Om de verzwakking door een al te grote spreiding te keer te gaan besluit men de soldaten van de Oudburg slechts op 5 plaatsen te concentreren: nl. Eeklo 50, Ertvelde 30, Westlee 50, Bellem 30 en Lotenhulle 40 ¹⁴⁷.

Ondertussen slagen de vrijbuiters er in, kapitein Joos Cabeliau, heer van Oudegoede, gevangen te nemen en over te brengen naar Aksel. Men vraagt een losprijs van 1000 gulden voor deze belangrijke persoon.

(141) RAG-Oudburg nr 621 Corr.

(142) RAG-Oudburg nr 622. Corr.

(143) RAG-Oudburg nr 169, f° 30v°.

(144) RAG-Oudburg nr 169, f° 26r°.

(145) RAG-Oudburg nr 169, f° 20r°.

(146) RAG-Oudburg nr 169, f° 32v°.

(147) RAG-Oudburg nr 169, f° 41r°.

De kasselrij schiet de som voor en zo is de bevelhebber op 11 april 1595 terug op vrije voeten ¹⁴⁸.

Op 17 april 1595 deden de vrijbuiters een nieuwe inval ditmaal te Destelbergen en Oostakker, waar zij verscheidene personen gevangen met zich voerden ¹⁴⁹.

Later werden zij evenwel bevrijd in de streek van Aksel door Anthonis de Lare, Spaans sergeant van het Nieuw Kasteel te Gent ¹⁵⁰.

Twee Engelse vrijbuiters afkomstig van het garnizoen van Oostende, nl. Rytsaert Jones fs Jones en Thomas Balderson fs Thomas werden beiden gehangen ¹⁵¹.

Op 3 augustus 1595 worden er opnieuw soldaten geplaatst op het Zwaantje (Sleidinge), Volpenswege (Sleidinge) en Oostwinkel ¹⁵².

Er volgen nieuwe leveringen aan de Spaanse forten van de Klinge en Austria (Hulst) ¹⁵³.

Op 15 november 1595 wordt het fort St Lucas of Patientie door de vijand genomen, waardoor Eeklo rechtstreeks bedreigd wordt. Er worden nieuwe brandbrieven geschreven aan alle parochies ¹⁵⁴.

Men beklagt er zich over dat kapitein Oudegoede weinig uitricht om de kasselrij en haar inwoners te beschermen en dat de lasten steeds zwaarder worden ¹⁵⁵.

Daar de druk der vrijbuiters niet afneemt worden bijzondere premies (40 p. gr.) gesteld op de hoofden der meest beruchte aanvoerders ervan, nl. Hans van Bastelaere, Jaspar Malem, gezegd Holvoet, 't Kindt van Meulebeke, Pluimken, Serjant Noë en Lau van Parijs ¹⁵⁶.

In de noordwestelijke uithoek van de Oudburg (streek van Aalter-Knesselare) werd als opvolger van Joos de Cuuper, die voor zijn taak niet opgewassen bleek, aangesteld Jr Jacques van Riebecke ¹⁵⁷. Van nu af zal deze laatste bevelhebber onafhankelijk staan ten opzichte van Oudegoede en naast hem optreden. Daar de meeste parochies tussen Gent en Brugge nog contributie betalen, worden de parochies van het land van Nevele, Drongen, Zomergem, Lovendegem, Waarschoot, Sleidinge, Vinderhout, Merendree, Evergem, Wondelgem en Mariakerke formeel verzocht deze betalingen op te schorten en zich niet te laten intimideren door de bedreigingen der vrijbuiters. Men belooft meer hulp onder vorm van soldaten. De Cie Oudegoede zal van 180 soldaten op 295 gebracht worden (Zaffelare-Mendonk 50, Ertvelde of Kluizen 30, Waarschoot (Schuitje) 30, Oostwinkel 30, Zwaantje (Sleidinge) 23, Volpenswege 12, Daasdonk 15, Zomergem (Vierweegse) 30, Doornzele

(148) RAG-Oudburg nr 169, f° 48r°, 60r°.

(149) RAG-Oudburg nr 169, f° 67v°.

(150) RAG-Oudburg nr 169, f° 96r°.

(151) RAG-Oudburg nr 169, f° 88r°.

(152) RAG-Oudburg nr 169, f° 125r°.

(153) RAG-Oudburg nr 169, f° 134v°.

(154) RAG-Oudburg nr 169, f° 160v°.

(155) RAG-Oudburg nr 169, f° 171v°.

(156) RAG-Oudburg nr 170, f° 1v°.

(157) RAG-Oudburg nr 170, f° 3v°.

25 ; die van Riebeke van 62 soldaten op 110 (Aalter 30, Lotenhulle 30, Vinkt 25, Zeveren 25) ¹⁵⁸.

Kapitein Riebeke wordt er van verwittigd dat in het land van Nevele 150 vrijbuiters verschenen zijn ¹⁵⁹.

Ondertussen beveelt de baljuw van Evergem dat al de inwoners van de parochie zich op zon- en feestdagen gewapend dienen ter kerke te begeven. Het niet naleven van deze verordening zal beboet worden : $\frac{1}{3}$ zal dienen tot herstel der kerk, $\frac{1}{3}$ voor de kapitein en $\frac{1}{3}$ tot het aankopen van wapens en munitie voor de arme ingezetenen ¹⁶⁰. Op 27 maart 1596 wordt deze maatregel veralgemeend voor de ganse kasselrij ¹⁶¹.

Op 15 maart 1596 vragen de parochies Drongen, Mariakerke, Maria-Lerne, St-Martens-Lerne, Hansbeke, Bachte, Vosselare en Meigem een bezetting te Nevele op 't kasteel, te Zeveren, aan de Bierstal te Vinderhoute en bij de Benningsbrug (aan de Lieve te Wondelgem). Er wordt hun 10 man toegestaan te Nevele en 12 aan de Bierstal ¹⁶².

Te Gent worden opnieuw 4 vrijbuiters gehangen : nl. Adriaan Mahienart fs Olivier, Roeland van Belsele fs Jan, Hans van den Bossche alias Bosman en Hendrik van Cuelene ¹⁶³. Deze laatste drie hadden de kasselrij als soldaat gediend, waren gevat te IJzendijke, overgebracht naar de gevangenis van Sluis, tenslotte uitgeleverd aan de mannen van de Oudburg.

De pastoor van Vinkt doet door bemiddeling van de bisschop, beroep op de leenmannen van de Oudburg om de soldaten uit de kerk van Vinkt te verwijderen en ze op een andere plaats te leggen ¹⁶⁴.

Sleidinge beklaagt er zich over dat zij aan St Jorishulleken en de Vier Huizen geheel open liggen voor de vijand. Zij krijgen toelating samen met die van Evergem om de toegangswegen tot bedoelde plaatsen op te delven ¹⁶⁵.

Op 2 mei 1596 lijkt een groot deel van de verlopen bevolking, ondanks de ernstige toestand van de kasselrij, toch te zijn teruggekeerd. Er wordt nog slechts moderatie (belastingsvermindering) toegestaan aan Vinkt, Lotenhulle, Aalter, Ursel, Knesselare en Ruiselede ¹⁶⁶.

Op 3 juli 1596 werd Pieter de Meyer fs Marten, inwoner van Zomerem, veroordeeld om met de vrijbuiters in verstandhouding te hebben geleefd ¹⁶⁷.

Dominicus van Ooteghem, gevangen vrijbuiters te Gent, zal gehangen worden, maar zijn lichaam mag in gewijde aarde begraven worden ¹⁶⁸.

Met vreugde en opluchting werd op 18 augustus 1596 vernomen dat

(158) RAG-Oudburg nr 170, f° 8r^o.

(159) RAG-Oudburg nr 170, f° 30v^o.

(160) RAG-Oudburg nr 170, f° 37v^o.

(161) RAG-Oudburg nr 170, f° 63v^o.

(162) RAG-Oudburg nr 170, f° 51v^o.

(163) RAG-Oudburg nr 170, f° 52v^o ; zie eveneens nr 2198 (Vonnissen).

(164) RAG-Oudburg nr 170, f° 60v^o.

(165) RAG-Oudburg nr 170, f° 70r^o.

(166) RAG-Oudburg nr 170, f° 80v^o.

(167) RAG-Oudburg nr 2199 (Vonnissen).

(168) RAG-Oudburg nr 170, f° 95r^o.

Hulst terug Spaans geworden was ¹⁶⁹. De la Biche werd er als militair goeverneur geïnstalleerd ¹⁷⁰.

Opnieuw beklagt de kasselrij er zich over dat men gemakkelijk de invallen der vrijbuiters zou kunnen weerstaan, moesten alle inwoners eendrachtig samenwerken en niet in geheime verstandhouding leven met de vijand ¹⁷¹.

Een paar flink gestoffeerde verslagen van Kapitein Riebecke verhogen nog die indruk. Van uit het fort te Lotenhulle geeft hij op 12 november 1596 een bondig verslag over zijn excursies. Op zeker ogenblik was hij doorgedrongen tot de schuilplaatsen der vrijbuiters in de streek tussen Torhout, Lichtervelde, Zwevezele, Ruddervoorde en Gullegem. Zijn verslag vervolgt: daar zijn zij heer en meester. Het is een woeste en eenzame streek: de landslieden werken er openlijk samen met de vrijbuiters. Wij staan er totaal machteloos « omme dieswille dat de lantslieden te meschant zijn ende niet clappen » ¹⁷².

Een tweede maal, toen hij vergezeld was van de landslieden van Evergem en Mariakerke op zoek naar vrijbuiters in de bossen van Wingene en Zwevezele, werd hij door bedoelde landslieden in de steek gelaten. Zij kregen heimwee naar hun huis en land « alzo zo zij zeyden alle arm lieden waeren, verstonden den cost te gaen winnen voor haerlieder wijf ende kinderen » ¹⁷³.

Uit de twee landslieden, die hij ter plaatse gevangen had om de schuilplaatsen der vrijbuiters aan te wijzen, was niets te krijgen. Verontwaardigd voegt hij er aan toe: « Men zoude niet ghelooven hoe cleen bescheet datter In de landslieden es ».

Jan Rodijcke, kommandant van het fort te Westlede, ontvangt 50 gulden om een vrijbuiters, genaamd Joos Wylandt, gevangen te hebben ¹⁷⁴. Tijdens de wintermaanden moesten de plaatselijke forten van de Oudburg voorzien worden van brandhout en kaarsen door de inwoners.

Op het einde van het jaar ontstaan er plannen om ter bescherming van Bellem en Zomergem een fort op te richten te Berken op de grens Zomergem-Ursel ¹⁷⁵.

Men vraagt eveneens een nieuw fort op te richten te Zaffelare ter Linden ¹⁷⁶.

Korporaal Niklaas de Visschere mag zich met zijn soldaten legeren in de kerk van Ronsele « dat zo verre als Inde zelue kercke den dienst Godts niet en wordt gecelebreert » ¹⁷⁷.

Op 29 maart 1597 werd Hans Crop fs Jan, vrijbuiters uit Wevelgem,

(169) RAG-Oudburg nr 170, f° 131v^o.

(170) RAG-Oudburg nr 170, f° 139v^o.

(171) RAG-Oudburg nr 622. Corr.

(172) RAG-Oudburg nr 622. Corr.

(173) RAG-Oudburg nr 622. Corr. 14 november 1596.

(174) RAG-Oudburg nr 170, f° 163v^o.

(175) RAG-Oudburg nr 170, f° 173v^o.

(176) RAG-Oudburg nr 171, f° 13v^o.

(177) RAG-Oudburg nr 171, f° 29r^o.

20 jaar oud, te Gent gehangen. Zijn proces licht ons in nopens zijn vroegere gedragingen. Aanvankelijk had hij gediend als soldaat onder Justinus van Nassau in het garnizoen Terneuzen. Tevoren lag hij te Biervliet, en nam deel aan de harde gevechten bij de verdediging van Hulst. Bij de val van Hulst trokken zij naar Terneuzen. Vanuit het fort Patientie vielen zij het land binnen, legden zich in een hinderlaag aan de Lieve en overvielen er een schip. De gevangene beweerde dat er op die dag wel 53 vrijbuiters in het land waren gekomen, « in gheenen dienst zijnde maer alle wonende tot Vlissyngh, Middelburch ende andere plaatsen »¹⁷⁸.

Over de massale inval der vrijbuiters op 12 oktober 1597 binnen de parochies Zaffelare en Desteldonk zijn wij zeer goed ingelicht dank zij het verhoor van 3 gevangenen aan de ene zijde, en het verhaal van een landsman aan de andere zijde.

De 3 gevangen vrijbuiters waren Jacques van den Leene, Hubert Steene en Christoffel de la Fonte. De eerste gevangene Jacques van den Leene fs Gillis, oud 35 jaar, was geboren te Arnemuiden, bijgenaamd « Cuuperken duerdyn hij van zijnen ambachte een Cuuper is »; hij was sinds 2 jaar soldaat onder kapitein Hans van der Horst en lag in garnizoen nabij Terneuzen. De zaterdagavond tevoor waren zij uit Aksel vertrokken aan boord van kleine schuiten vanuit een kreek tussen Krekeldijk en St Marc, ter sterkte van 500 man en 3 kapiteins. Zij dwarsten het kanaal en de straat tussen Wachtebeke en Zaffelare. Te Wachtebeke was de algemene verzamelplaats. Van hieruit trokken 80 man naar Zaffelare en 120 man naar Desteldonk. De overige 300 soldaten waren toen nog niet geland en zouden te Wachtebeke als achterhoede voor dekking zorgen. Hijzelf passeerde met zijn groep een schrans door soldaten bezet. Deze maakten alarm en schoten op hen. Wie de brand te Desteldonk aangestoken had, kon hij niet zeggen. Wel was er in hun groep een zekere Hendrik « maar hebbende eene hant, duyts wesende » die vanuit Aksel « solferpriemen » meegenomen had. Een zekere Hans van Antwerpen had eveneens « solferpriemen » bij zich. Nadat zij te Desteldonk ongeveer 200 koeien en paarden verzameld hadden en aanstalten maakten om de andere groep te Zaffelare te verwoegen, werden zij door de landslieden aangevallen. Twee onder hen werden in de benen geschoten en dienden op de paarden gelegd. Aan de kerk te Zaffelare evenwel werden zij opgewacht door een groepje Oudburgse soldaten en landslieden, bij zoverre dat zij uit mekaar moesten gaan en hun heil dienden te zoeken in de vlucht. Naderhand werd Jacques van den Leene gevangen. Hij verklaarde verder dat de uitval vooral tot doel had de dorpen onder contributie te brengen¹⁷⁹.

De tweede gevangene Hubert Steene fs Hubert, was 21 jaar oud, geboren te Luik en franssprekend. Hij diende eveneens onder kapitein van der Horst. Hij gaf nagenoeg hetzelfde relaas van zijn voorganger

(178) RAG-Oudburg nr 2219, f° 1r° (Criminele Sentencien).

(179) RAG-Oudburg nr 2219. Criminele Sentencien 1597-1599; nr 2198. Vonnissen.

maar voegde er aan toe dat zij opdracht gekregen hadden alle landslieden en hun vee gevangen te nemen. Als gids diende Pieter van Brussele, gezegd « Schipperman ».

De derde gevangene Christoffel de la Fonte fs Christoffel, 24 jaar, geboren te Calais, eveneens franssprekend, diende onder de compagnie van Jehan Pyron, goeverneur van Aksel. Hij werd door de landslieden gevangen genomen op een weide. Hij wist te melden dat sergeant Plumken met twee van zijn soldaten enkele dagen te voren, vermoemd als landsman, de streek verkend had en dat luitenant Hoemaeckere door de landslieden op straat was neergestoken.

Op 14 oktober 1597 werden zij alle drie als vrijbuiters veroordeeld tot de strop ¹⁸⁰.

Dat de landslieden zich hardnekkig verdedigd hadden tegen de indringende vrijbuiters, moge blijken uit het rekest van Lieven Bate, inwoner van Desteldonk, 8 dagen na de feiten aan de gevolgen van zijn verwondingen in de strijd, overleden ¹⁸¹. Bij het horen van het alarmsein was hij uit zijn bed gesprongen, was in zijn hemd buitengelopen met het geweer in de hand. Hij had de vrijbuiters achtervolgd tot bij de kerk van Zaffelare en wel 40-maal geschoten. Toen zijn geweer uit mekaar barstte, ontnam hij er één aan de vijand en was voor alle inwoners een toonbeeld van moed en zelfopoffering.

Lieven Standaert, een ander inwoner van Desteldonk, eveneens gekwetst in de strijd, werd 28 dagen verpleegd in de Bijloke ¹⁸². Om hun moedig optreden in deze memorabele strijd ontvingen de soldaten een gezamenlijke premie van 34 p. 13 s. 4 gr. en de landslieden 400 gulden ¹⁸³. Deze uitval was dan ook een der meest massale, die de vrijbuiters ooit ondernamen.

Op het einde van oktober volgde ditmaal vanuit een andere richting, een aanval op Lotenhulle. De bedoeling was er het fort van Kapitein Riebeke in te nemen. Wel verloor hij er 3 man, maar het opzet mislukte. Daarop werd de molen met het molenaarshuis in brand gestoken ¹⁸⁴.

Doordat Kapitein Oudegoede op last van de superintendent van het krijgsvolk in Vlaanderen, Sr Augustijn de Herrera, 40 man had moeten afstaan voor de forten van het Sas, Filippine en Boekhoute, waren de garnizoenen te zwak geworden en besloot men eens te meer, ze te concentreren. De Cie Oudegoede zou over 4 plaatsen verdeeld worden: 50 te Eeklo, 50 « up de heyde t'Jeghens Oostecloo ter plaetsen ghenaeemt ter handt », 50 te Ertvelde en 50 te Mendonk-Zaffelare. Waarschoot en Sleidinge verzetten zich hiertegen en wensden hun soldaten te behouden. De Cie Riebeke zal verspreid liggen over Oostwinkel 20 man, Zomergem (ten Berken) 25, Aalter 25, Lotenhulle 30 en Vinkt 20 ¹⁸⁵.

(180) RAG-Oudburg nr 171, f° 121r^o; nr 2198. Vonnissen.

(181) RAG-Oudburg nr 171, f° 142v^o.

(182) RAG-Oudburg nr 171, f° 144r^o.

(183) RAG-Oudburg nr 171, f° 148v^o.

(184) RAG-Oudburg nr 171, f° 171 124v^o.

(185) RAG-Oudburg nr 171, f° 105r^o.

Na de uitval der vrijbuiters te Desteldonk, hierboven beschreven, waren de inwoners slechts matig ingenomen met een garnizoen van 5 soldaten. Tevens beklagen zij er zich over dat de inwoners van Oostakker en Heusden, die te Desteldonk de wacht moeten optrekken, dikwijls te laat aankomen en te vroeg naar huis terugkeren¹⁸⁶. Ter versterking ontvangen zij 30 soldaten van de Cie Riebeke uit Lotenhulle.

Evergem beklaagt er zich over dat de forten van Doornzele (20 man), Zwaantje (6 man), Volpenswege (2 man) en Kluizen (3 man) absoluut onvoldoende bemand zijn. Oudegoede had namelijk op eigen hand verschillende soldaten ontboden om hem te helpen bij het oprichten van een fort boven Eeklo. Hij ontvangt voor dit eigenmachtig optreden een scherpe terechtwijzing¹⁸⁷.

Ook het fort te Lotenhulle verkeerde in een deerlijke staat. Het was aan 2 zijden ingestort en de soldaten dreigen het te verlaten. Men belooft het zo spoedig mogelijk te herstellen¹⁸⁸. Deze en andere « forten » bestonden slechts uit palissaden en vlechtwerk. Het hoeft ons dan ook niet te verwonderen dat zij weinig stabiel bleken.

Op 5 maart 1598 werd in het Gravensteen te Gent onderhoord Pauwels Ferie fs Jan, Engelsman, kandelaarmaker van beroep, gekomen uit het garnizoen van Oostende. Bij Ruddervoorde had de groep bestaande uit 8 man, 4 landslieden gevangen en op rantsoen gesteld. Te Oostende zijn er 4 gidsen, die de streek goed kennen nl. Karelken van de streek van Ieper, Spoele, Foulle of Rafoulle, Hans Lambrecht en 't Kindt van Meulebeke. Het garnizoen van Oostende bestaat uit 1200 soldaten, waarvan 700 Engelsmen en de rest van diverse nationaliteiten¹⁸⁹.

Op 10 juni 1598 vragen burgemeester en schepenen van Hulsterambacht de uitlevering van Hans Helwaut fs Wauter van Hulst, schoenmaker oud 21 jaar en van Hans Blanckaert fs Willem van Stoppeldijk, oud 19 jaar¹⁹⁰. De eerste was soldaat op het Mauritsfort tegenover Filippine, onder kapitein Colve¹⁹¹. Hij verklaart in het land gekomen te zijn langs het fort Patientie met 7 andere gezellen, waaronder Hansken de Jaghere, gezegd 't Kint van Bassevelde, die dienst deed als gids. Zij zwierven enkele dagen rond in de streek van Bassevelde en Kaprijke. Toen zij met een gevangene opnieuw de grens wensten over te steken, werden zij gevat door soldaten van het fort van IJzendijke, die in een hinderlaag lagen. Vroeger was hij nog binnengekomen langs de Braakman, vanuit een oorlogschip. De meeste van hun « exploten » hadden echter plaats in de streek van Kaprijke en Watervliet, buiten het gebied van de Oudburg. Daarom vergenoegen wij ons hier alleen met een zeer korte samenvatting van de hun ten laste gelegde feiten.

(186) RAG-Oudburg nr 171, f° 139r°.

(187) RAG-Oudburg nr 171, f° 147r°.

(188) RAG-Oudburg nr 171, f° 157v°.

(189) RAG-Oudburg nr 2219. Criminele Sentencien.

(190) RAG-Oudburg nr 623. Corr.

(191) RAG-Oudburg nr 2219. Criminele Sentencien ; nr 2198. Enkwesten en Vonnissen.

Werden eveneens samen met hen onderhoord en gevangen te Gent : Andries Vane fs Jan, geboren te Zaamslag, oud 20 jaar, Hans de Jaghere fs Jan van Bassevelde, oud 35 jaar, gediend hebbende onder kapitein Ghistelle te Biervliet en Willem Willemsone van Delfshaven, oud 25 jaar, gediend hebbende op een oorlogschip.

Ondertussen smeekt sergeant Jan Bleyaert, tijdelijk bevelhebber van het fort te Lotenhulle, dat men hem geen soldaten zou afnemen om naar Vinkt te sturen, aangezien er 3 van zijn manschappen gesneuveld zijn in de strijd tegen de vrijbuiters en er geen nieuwe recruten aankomen ¹⁹².

Nogmaals moet de kasselrij ten sterkste aandringen op het behoorlijk naleven der wachten, vooral langs de Leiekant ¹⁹³.

Bij het begin van 1599 blijkt men flink op te schieten met de oprichting der forten te Zeveren ¹⁹⁴ en te Vinkt ¹⁹⁵. Toch schijnt de vloed der vrijbuitersinvallen nog niet gestuit te zijn. Op 20 januari 1599 worden 2 vrijbuiters uit Aksel, gevangen te Waarschoot, onderhoord ¹⁹⁶.

Het betreft hier allereerst François van der Leye fs Vincent, geboren te Waregem, oud 30 jaar, zes weken gediend hebbende onder kapitein Maximiliaan te Aksel. Vier dagen geleden kwamen zij met een groep van 43 man langs Penningmeesterssluis bij Filippine in het land met een sloep en 3 snekken. Zij werden aangevoerd door Hans Wolfvaert en Pieter de Bouvere van Sleidinge. Hun voornaamste doelwit was Sleidinge. Bedoelde vrijbuiters werd bijgenaamd « deghelick », omdat hij steeds zegde, in plaats van te vloeken, « het is deghelick waer ». Hij beweerde verder aan de schrans van Sleidinge niet geweest te zijn, maar zich van zijn gezellen afgezonderd te hebben om zich te Waarschoot gemakkelijker te kunnen overgeven. Dit werd echter door zijn medegevangenen tegengesproken. Vijf weken tevoren was hij betrokken geweest bij een inval in de Rode Hoek, waar 25 paarden meegenomen werden.

De tweede gevangene, Lenaart de Laet fs Jan, bijgenaamd God van Damme, oud 24 jaar, geboren te Venlo, diende eveneens onder kapitein Maximiliaan. Hun was opgedragen Sleidinge te plunderen en het dorp daarna in brand te steken. Als voornaamste begeleiders noemde hij Pierken Martens, Hansken van Waarschoot en Lieven Leroy ¹⁹⁷. Beiden werden veroordeeld tot de galg bij vonnis van 24 januari 1599.

Ondertussen werd het aantal der kasselrijsoldaten verhoogd tot 407 ¹⁹⁸, en werd in opvolging van pastoor Jan Goethals tot aalmoezenier aangesteld heer Jan van der Brugghe, pastoor te Vinkt ¹⁹⁹.

Men tracht zijn best te doen om de 5 meest geteisterde dorpen op-

(192) RAG-Oudburg nr 623. Corr. - 7 juli 1598.

(193) RAG-Oudburg nr 623. Corr. - 24 september 1598.

(194) RAG-Oudburg nr 172, f° 1r^o.

(195) RAG-Oudburg nr 172, f° 3r^o.

(196) RAG-Oudburg nr 172, f° 10r^o; nr 2219.

(197) RAG-Oudburg nr 2219. Criminele Sentencien; nr 2198. Vonnissen.

(198) RAG-Oudburg nr 172, f° 12v^o.

(199) RAG-Oudburg nr 172, f° 16r^o.

nieuw bewoonbaar te maken. Dat er reeds enig teken van nieuw leven te bespeuren was, kunnen wij aflezen uit de moderatietabel van 27 januari 1599. *Lotenhulle* betaalt 15% van zijn vroegere normale belasting, *Ruiselede* 25%, *Aalter* 13%, *Knesselare* slechts 4% en *Ursel* 14%. Al de andere parochies werden reeds normaal omgezet. Op 16 april 1599 wensden de reeds teruggekeerde inwoners van Knesselare, het zwaarst geteisterde dorp, dat men hun ter versterking en ondersteuning 30 soldaten zal toesturen. Het wordt hun toegestaan²⁰⁰.

Voorlopig zullen de soldaten ondergebracht worden in de afgebrande parochiekerk, tot fort omgebouwd. Op 15 mei 1599 zijn er reeds 45 soldaten aangekomen en hebben de landslieden binnen 3 dagen het fort in gereedheid gebracht. De bevelhebber, sergeant Bleyaert, zendt volgend gedetailleerd verslag aan de heren van de Oudburg: « Ic hebbe doen maken voeren ande deure een cleyn cavelynken ende buyten aent kerckhoff een baescourt van palisaden omme hutten te maken voor de ghene die veel beesten vrouwen ende kinderen hebben, maer de soldaten sullen alle Int fort slapen, deur dyen de kercke gheheel jnghevallen es, ende het niet moghelic en es den coer te ruymen... ende alsoo Ic alhier ligghe jn een dangereuse ende leelijcke plecke heeft den Baillieu, bourghemeestere ende Schepenen deser prochie aen mij begheert dat Ic ul. zoude willen adverteren, jndyen het moghelic waer ende sal een requeste presenteren omme te trecken die van hansbeke, dewelcke daer noodeloos ligghen, ende de zelve te legghen jn een cleen fortken tot knesselaere, dwelck men met cleenen cost soude maken »²⁰¹.

Dit maal wordt met vaste hand de strijd tegen de vrijbuiters aangepakt. Verscheidene personen verdacht van medeplichtigheid worden aangehouden en ondervraagd op het Gravensteen.

Dit was onder meer het geval met Pieter Hovaere fs Pieter, oud 28 jaar, geboren en wonende te Aarsele, bijgenaamd « Vulspeghele ».

Een jaar geleden was hij samen geweest met de vrijbuiters te Aarsele. Tweemaal had hij de vijand gekonvoeerd binnen Meigem, de laatste maal slechts 14 dagen geleden, en éénmaal te Zeveren²⁰². Hij bracht eveneens de losprijs der gevangenen over. Om al deze feiten werd Pieter Hovaere fs Pieter veroordeeld tot de galg. Op zijn borst werd een biljet gespeld, waarop met grote letters geschreven stond: « Pieter houaere fs pieters van Aersele omme den vijant ende vrijbuiters thebben gheadsisteert ende beholpen »²⁰³.

Ook Rijkaard van Bestbrugge fs Cornelis, oud 34 jaar, herbergier te Aarsele, werd onderhoord maar naderhand vrijgelaten, samen met andere personen uit Zwevezele, Ruddervoorde, Deerlijk, Gottem en Lichtervelde²⁰⁴.

Aan de gevangen kapitein-vrijbuiters Cleygate werden een hele reeks namen van verdachte personen voorgelegd. Men vroeg hem eveneens

(200) RAG-Oudburg nr 172, f° 63v°.

(201) RAG-Oudburg nr 623. Corr. - 15 mei 1599.

(202) RAG-Oudburg nr 623. Corr.

(203) RAG-Oudburg nr 172, f° 41v°; nr 2198. Vonnissen.

(204) RAG-Oudburg nr 172, f° 45v°.

wie de pastoor van Vinkt naar Boekhoute geleid had, wie de markt te Ruiselede overvallen had, en wie hen inlichtte nopens de positie van het volk van Riebeke, hun proviand bezorgde en hen over de rivieren bracht ²⁰⁵.

Het was immers duidelijk dat zonder vele medeplichtigen van ter plaatse al deze feiten niet konden hebben plaats gevonden.

Op 2 maart 1599 worden nieuwe vrijbuiters binnen gebracht, o.a. Hans van Eecken fs Laureins, oud 32 jaar, geboren te Temse, bijgenaamd «den duvele van Snaeskerkcke». Hij diende onder geen bijzondere compagnie. Zes weken geleden waren zij aan de Rode Hoek in 't land gekomen met een groep van 24 man, waaronder Joos Goemaere, gezegd Speelman, Jan de Ly, Engelsman, Sergeant Kit, eveneens Engelsman, Willem van Liere, Klein Thomken, Engelsman, «Cleyen Jooren», ook Engelsman, Dick Meyem, Engelsman, in de wandeling genaamd «Dry blanck», Adriaan van Biervliet, Jan Kemels, Jan de Wale, Engelsman, «Luucxken, wiens bijnaeme hij niet en weet», Henry Smet, Martin Cock uit Nederland, Martin Sammers uit Kortrijk en Joris Jacqs. Deze Vlissingers verenigden zich met een groep Oostendse vrijbuiters tot een troep van 50 man. Te Kortemark kwam het tot een treffen met de inlandse soldaten, waarbij zij er 8 à 9 doodden.

Dezelfde Hans van Eecken was ook te Meigem geweest. Reeds 18 à 19 maand «was hij exploiterende op de bane». Hij was betrokken geweest in overvallen te Woumen, te Beveren aan de Leie, te Desselgem, te Aarsele, te Vinkt bij de kerk waar zij een officier doodden, te Nieuwkapelle, waar zij een herberg in brand staken, ook te Zomergem was hij geweest. Hij somt een lange lijst op van medeplichtigen in de streek van Torhout. Om al deze invallen werd de «duvele van Snaeskercke» veroordeeld tot de brandstapel ²⁰⁶.

Een tweede gevangene Robert Houpar fs Thomas, Engelsman, was in 't land gekomen bij het fort van Patientie, nu 6 weken geleden. Zij hadden met 24 man een raid ondernomen op Meigem, waarbij zij een «pape» vingen, die hun naderhand ontliep. Vervolgens hadden zij te Zeveren een bruiloft opgebroken. Telkens waren zij geleid geworden door Pieter Hovaere. Robert Houpar werd om deze feiten gehangen ²⁰⁷.

Een nieuwe alarmkreet ging door de Oudburg, wanneer op 26 februari 1599 het gerucht de ronde deed dat Jaspas Holvoet «vermaert vrijbuuter Jnde Rebelle plaatsen» wegens zeker misdrijf uit de gevangenis geslaakt werd, nadat hij beloofd had, eer het driemaal 24 uur verder was, de dorpen Waarschoot, Sleidinge en Evergem in brand te steken. Hiervoor zouden hem 1000 soldaten ter beschikking gesteld worden ²⁰⁸. Dit bleek later slechts een loos alarm te zijn.

Op 18 maart 1599 werden volgende vrijbuiters door de soldaten van

(205) RAG-Oudburg nr 2250 (Bundel Criminele Sentencien).

(206) RAG-Oudburg nr 2219 (Criminele Sentencien).

(207) Ibid. Eveneens onder nr 2198 (Vonnissen).

(208) RAG-Oudburg nr 172, f° 34r°.

de kasselrijen van de Oudburg en van Kortrijk te Ardoorie gevangen genomen of gedood : « den serjant Noë aelgoet gheboren van Mauwe vp de Schelde »,

franchoys lambrecht zijnen compere & compaignon, gheboren van thielborch jn brabant, overcommen.

Voorts zijnder doot bleven,

+ Serjant kit, Ingelsman.

Adriaen van westerhout van breda, wesende een cort gastgen met een purperen casacke.

Joos de metsere van omtrent ypre oick een cort dick gastgen.

Philips dunckerckere met een blaerde bolle.

Geerdeken van quaet Mechelen, bij de maese, van Ruremonde, deerste reyse wesende dat hij vut quam.

Eeckenboom van Cuelen ofte daeromtrent, bij fieren doot ghesmeten.

Swartjen oick van omtrent Cuelen.

een cleyn bruun gastken.

Geert hoogher vut duytslant.

Sekeren Corporael van Vlissinghen gen. Jatiemes, Ingelsman.

Jacques de blauwe, temmerman vut Vlaenderen, lanck met een blaerde bolle.

Hans gaukens van Tongerloo.

den broeder van herry smet, die onlanx te lichtervelde bleven Is, genaemt Symoen smet, Ingels.

Ende noch twee zo drie uut Vlissinghen, den eenen ghenampt Cap. Willem, ende christiaen de brauwere van yseghem.

Joos de pottere van Wackene.

Heindrick vut brabant bij fieren doot gheschoten.

Joos de lyt van over de lèye, lanck gast.

Cornelis..... wagenmaeckere van swevezele ghes. ruuschinck. (fieren raecke van gothem).

gillis van boomere van rouselaere, Corporael vp Liefekens houck » ²⁰⁹.

Samenwerking tussen de kasselrijen onderling bleek dikwijls slechts in theorie te bestaan. Wel stelt Kortrijk op 2 augustus 1599 nogmaals voor gezamenlijk tegen de vrijbuiters op te treden ²¹⁰, maar in veel gevallen stak dikwijls nog een eng particularisme het hoofd op. Zo weigerden de inwoners tussen Schelde en Leie wacht te houden in 't land van Nevele ²¹¹.

Na de overval te Zeveren, werden 25 soldaten in de kerk geplaatst ²¹². Op 1 juli 1599 verlaat kapitein Joos Cabeliau, heer van Oudegoede, de kasselrij om dienst te nemen bij de vier leden van Vlaenderen ²¹³. Tot zijn opvolger werd op 21 augustus 1599 aangeduid kapitein Jan van Sycleers ²¹⁴.

(209) RAG-Oudburg nr 623. Corr.

(210) RAG-Oudburg nr 623. Corr.

(211) RAG-Oudburg nr 172, f° 32v°.

(212) RAG-Oudburg nr 172, f° 47v°.

(213) RAG-Oudburg nr 172, f° 91v°.

(214) RAG-Oudburg nr 172, f° 126r°.

Ondanks de verhoogde bezetting der forten en de monsterring der landslieden komen vaak nog klachten binnen van overvallen der vrijbuiters. Op 11 september 1599 waren zij te Oostakker, nabij Langerbrugge binnen gevallen en hadden er enkele paarden meegenomen, zonder noemenswaardige tegenstand van de soldaten te ondervinden. Men dringt aan op een betere dienstregeling²¹⁵. Kapitein Sicleers zal elke nacht 3 soldaten zenden naar het hof van de bisschop te Langerbrugge, de soldaten van Mendonk zullen met één landsman de ronde doen tot aan Winkel-veer (huidig Spanje-veer), de soldaten van de Dullaert samen met die van het fort te Desteldonk, vanaf Winkel-veer tot Rodenhuize; die van Desteldonk en Oostakker vanaf Rodenhuize tot Langerbrugge, die van Doornzele vanaf Terdonk tot Langerbrugge, langs de tragel van de vaart tot aan het Goed van Lieven Meyntkens en die van Zaffelare met de soldaten van het fort Ingeland vanaf Westlede tot Mendonk. Wachtverzuimen zullen streng bestraft worden.

Op 1 oktober 1599 slaagden de vrijbuiters er in, mede door de zorgeloosheid der wacht, opnieuw een inval te doen binnen Zaffelare en de wijk te nemen met 17 à 18 koebeesten. Bij onderzoek bleek het immers dat er op het nieuw fort ter Linden, geen wacht uitgezet was. De soldaten, verondersteld op patrouille, lagen te slapen in een schuur. Soldaat « Boerenverdriet » en Lucius Andries werden ter verantwoording geroepen, eveneens kapitein Sycleers en de wachtmeester van de 8 parochies, die naderhand afgezet werd²¹⁶.

Op 12 oktober 1599 waren volgende forten over de Oudburg verspreid: op de Dullaert (Moervaart), Mendonk, Ingeland (Zaffelare), Westlede (Zaffelare), Langerbrugge, Doornzele, Kluizen, Volpenswege (Sl.), Zwaantje (Sl.), Daasdonk (Sl.), Oostmoer (Waarschoot), Schuitje (W.), Dam, Oostwinkel, Berken (Ursel)²¹⁷.

Op 7 november 1599 vragen de parochies Assenede, Wachtebeke en St Kruis-Winkel steun aan de Oudburg in hun strijd tegen de vrijbuiters²¹⁸. Een maand later stuurt Sycleers, op bevel van het college, 20 soldaten naar Wachtebeke, 20 naar Assenede en 5 à 6 naar Winkel²¹⁹. Men vraagt hun nog 5 soldaten, zodat men in Winkel en Wachtebeke over 30 man zou beschikken, dit ten hoogste echter voor 3 weken²²⁰.

In de maand januari 1600 werden Waarschoot, Sleidinge en Evergem geteisterd door muitende Duitse troepen, die hun officieren gevangen met zich voerden²²¹.

Ook soldaten van de kasselrij, die zich voor vrijbuiters uitgeven, vallen de landslieden lastig²²².

Ondertussen worden de bevelhebbers der kasselrijtroepen Sicleers en

(215) RAG-Oudburg nr 172, f° 130r°.

(216) RAG-Oudburg nr 172, f° 139r°.

(217) RAG-Oudburg nr 172, f° 144r°.

(218) RAG-Oudburg nr 172, f° 139r°.

(219) RAG-Oudburg nr 172, f° 174r°.

(220) RAG-Oudburg nr 172, f° 174r°.

(221) RAG-Oudburg nr 173, f° 11r°.

(222) RAG-Oudburg nr 173, f° 13r°; nr 624, Corr.

Hembyze met hun soldaten opgevorderd om aan de kasselrijgrens te Destelbergen (Beervelde-kapel), de aartshertogen, komende van Dendermonde, de eer te bewijzen bij hun Blijde Inkomst binnen de stad Gent op 27 januari 1600²²³.

Tengevolge van het beleg voor Oostende schijnt de druk der vrijbuiters af te nemen. Men overweegt maatregelen tot vermindering der strijdmacht. Hiertegen protesteren de dorpen tussen Gent en Brugge. Knesselare en Zomergem vragen zelfs versterking van hun bezetting²²⁴. Toch wordt het aantal soldaten gereduceerd tot 100 man²²⁵. Siccleers heeft aldus nog 30 man in de forten Ingeland, Westlede, Wachtebeke en Winkel, 10 man te Doornzele en 10 man te Sleidinge. Hembyze heeft er 15 te Waarschoot, 20 te Oostwinkel, 15 te Knesselare, volstrekt onvoldoende evenwel tot vrijwaren der kasselrij.

Op 21 juni 1600 's avonds landt Maurits van Nassau, nabij Filippine en Boekhoute en jaagt daardoor gans de bevolking der kasselrij op de vlucht²²⁶. Daar men bevreesd is dat hij met zijn troepenmacht de Nieuwe Vaart zal overtrekken, wordt aan de inwoners van Heusden en Destelbergen opgedragen, wacht te komen houden langs de vaart van Meulestede tot Langerbrugge; Desteldonk en Mendonk zullen waken langs de Moervaart, Lochristi en Zeveneken langs de Desteldonkse gracht en Zaffelare langs de Zuidlede²²⁷.

's Anderendaags werd kapitein Jan van Sycleers, vermoedelijk door de troepen van Maurits van Nassau, te Kluizen gevangen genomen²²⁸ en naar Oostende gevoerd. Begin augustus geraakt hij vrij tegen betaling van een losprijs van 2000 gulden²²⁹.

Door de inname en de vernietiging van het fort Filippine, ligt gans Assenede-ambacht open voor de vrijbuiters. Men vraagt het fort gezamenlijk herop te richten²³⁰. Hiervoor dient men eerst het oorlogschip te verdrijven dat de toegang tot het fort beheerst²³¹.

De pastoor en de wachtmeesters van Sleidinge beklagen er zich van hun kant over, dat dagelijks groepjes vrijbuiters ongehinderd de Lembeekse heide kunnen doorkruisen²³².

Op 12 oktober 1600 wordt er nogmaals om advies gevraagd nopens het al of niet in stand houden van een eigen troepenmacht. Alleen de parochies tussen Schelde en Leie — de minst bedreigde wegens hun ligging — zijn voor de opheffing samen met Lovendegem. Al de andere parochies verzetten zich hardnekkig tegen dit voorstel. Er wordt

(223) RAG-Oudburg nr 173, f° 15v°

(224) RAG-Oudburg nr 624. Corr.

(225) RAG-Oudburg nr 173, f° 52r°.

(226) Zie hierover: N. KERCKHAERT, *De Inval van Maurits van Nassau in het Meetjesland op 21 juni 1600*. In « Appeltjes van het Meetjesland V » p. 177-190. Eeklo 1954.

(227) RAG-Oudburg nr 173, f° 73r°.

(228) RAG-Oudburg nr 173, f° 75r°.

(229) RAG-Oudburg nr 173, f° 82v°.

(230) RAG-Oudburg nr 173, f° 94v°.

(231) RAG-Oudburg nr 173, f° 100v°.

(232) RAG-Oudburg nr 173, f° 111 bis r° - 8 november 1600.

dan besloten de soldaten in dienst te behouden, op voorwaarde dat de bevelhebbers zich meer inspannen om hun plichten te volbrengen ²³³.

Tijdens de periode 1600-1604 wordt het zwaartepunt der moeilijkheden verlegd van de invallen der vrijbuiters naar het heen en weer trekken, gepaard met plunderingen der eigen koninklijke troepen.

Op 6 oktober 1601 worden de soldaten van de Oudburg opnieuw gereduceerd: men behoudt er slechts 60 ²³⁴.

Toch komt het einde oktober 1601 nog tot een treffen tussen landslieden en vrijbuiters nabij de Dam tussen Waarschoot en Eeklo. Drie vrijbuiters werden ter plaatse gedood en 4 gevangen genomen, nl. Hans Stol fs Jan van Sweybrouck, gezegd « Coetsere », Andries van Thunderen fs Hans, Niklaas Waelens fs Guillaume van Brussel en Joos Baliu fs Frans van Denderhoutem, allen rebelle soldaten, gediend hebbende onder kapitein Maximiliaan te Terneuzen. De eerste drie werden op 27 oktober 1601 gehangen, de laatste werd later benadigd ²³⁵.

Tegen de grote moderatie aan de 5 verwoeste dorpen (Aalter, Knesselare, Ursel, Ruislede en Lotenhulle) toegestaan, werd op 30 september 1602 door de andere parochies protest aangetekend. Na een onderzoek ter plaatse werd volgende « quote » vastgesteld: *Ursel*, 1 s. 6 d. tegenover 3 s. 8 d. normale « quote », hetzij 43% van het normale cijfer, *Knesselare* 5 s. 6 d. van de 12 s. 6 d. of 44%, *Aalter* 11 s. van de 18 s. 6 d. hetzij 59%, *Lotenhulle* 7 s. van de 8 s. hetzij 87%, *Ruislede* 7 s. van de 10 s. hetzij 70%, wat er op wijst dat de bevolking ook in deze dorpen aan 't terugkeren was en dat de toestand stilaan naar het normale evolueerde ²³⁶.

Op 2 februari 1603 brachten de landslieden van Assenede en Zelzate 2 vrijbuiters binnen te Gent, nl. Pieter van Brussele en een Fransman ²³⁷.

Men dringt nog aan op de bezetting van het fort Ingeland en van het fort Doornzele ²³⁸.

De strijdmacht van de kasselrij dient verhoogd tot 100 man en zal bovendien nog aangevuld worden met 103 keurlingen (de beste weerbare mannen) na monsteringen te doen ten Duven, Lochristi, Vossele, Evergem en Zomergem ²³⁹.

Op 24 juli 1603 komt er van de schepenen van Kaprijke en Lembeke, een rekwest binnen om soldaten van de Oudburg te leggen « vp de heyde van Oostecloot ter handt ende maes Cruycken presenterende te becosteghen de erectie van de zelue forten » ²⁴⁰. Hiervoor echter moeten Waarschoot, Sleidinge en kapitein Hembyse geraadpleegd worden.

(233) RAG-Oudburg nr 173, f° 105r°.

(234) RAG-Oudburg nr 174, f° 123r°.

(235) RAG-Oudburg nr 174, f° 135v°. Zie eveneens nr 2199. Vonnissen.

(236) RAG-Oudburg nr 175, f° 195v° - 23 december 1602.

(237) RAG-Oudburg nr 176, f° 10r°.

(238) RAG-Oudburg nr 176, f° 16r° - 26 februari 1603.

(239) RAG-Oudburg nr 176, f° 30r°.

(240) RAG-Oudburg nr 176, f° 86v°.

En steeds maar wordt er melding gemaakt van «de groote foulen ende executien daghelicx geschiedende bij het Chrijsvolck duer de prochyen vande Casselrije, passerende ende repasserende»²⁴¹.

Binnen Lotenhulle worden op 1 december 1603 nog 4 verdachte personen aangehouden²⁴².

Op 20 april 1604 komt er een bericht door dat de vijand een landing zal uitvoeren om te pogen Oostende te ontzetten. De kasselrij wordt gewaarschuwd en zal 275 man in gereedheid brengen²⁴³, bestaande uit de 75 soldaten van Hembyse en 200 keurlingen. Naar IJzendijke gestuurd ontvluchten deze ongeoeffende soldaten hun eenheid en kapitein Hembyse mocht zich met zijn regelmatige troepen terugtrekken op Doornzele en Langerbrugge²⁴⁴.

De aangekondigde invasie gebeurde inderdaad en leidde einde juni 1604 tot de val van de forten IJzendijke en Aardenburg en op 20 augustus 1604 tot de val van Sluis.

De nieuwe Vaart wordt van dit ogenblik af het centraal verdedigingspunt, een laatste borstweer tegen de indringende vijand. De la Biche, de militaire goeverneur van Hulst, wordt tot kommandant van al de forten aan de Nieuwe Vaart benoemd²⁴⁵.

Een sterke burgerwacht wordt opgesteld vanaf Meulestede tot Rodenhuize en de Moervaart :

- a) *Meulesstedebrug* : 2 man van Meulestede + 7 van Destelbergen.
- b) te *Mesvoorde* : 3 man van Destelbergen, 10 man van Heusden.
- c) *Meintjesdreef* : Oostakker 13 man, Desteldonk 3 man.
- d) *Desteldonkse gracht* : Zaffelare 4 man, Zeveneken 3 man.
- e) *Rodenhuize* : Desteldonk 4 man, Lochristi 10 man, Mendonk 1 man.

Ook aan de Leie wordt een verdedigingssysteem opgebouwd vanaf Deinze tot Gent²⁴⁶.

Ondertussen leeft het meeste deel van de parochies der kasselrij terug op contributie (september 1604). Nu IJzendijke gevallen is, brengt de verovering van Oostende op 20 september 1604 slechts weinig baat voor de Oudburg.

De 8 parochies achten zich niet in staat de linie aan de Nieuwe Vaart te houden en roepen de hulp in van de la Biche²⁴⁷ voor het deel der kasselrij vanaf Rodenhuize tot Langerbrugge.

Deze heeft echter slechts formeel bevel om Zelzate, Rieme en Terdonk te behouden, maar zal zijn best doen voor de rest²⁴⁸.

Het noordelijk deel van de Oudburg wordt een niemandsland. De vrijgekomen troepen van Oostende gaan zich te buiten aan allerlei gewelddaden. De inwoners beklagen zich over de Spaanse garnizoenen

(241) RAG-Oudburg nr 176, f° 110v°.

(242) RAG-Oudburg nr 176, f° 143v°.

(243) RAG-Oudburg nr 177, f° 52r° - nr 624. Corr.

(244) RAG-Oudburg nr 177, f° 68r°.

(245) RAG-Oudburg nr 177, f° 109v°.

(246) RAG-Oudburg nr 177, f° 113r°.

(247) RAG-Oudburg nr 177, f° 163v°.

(248) RAG-Oudburg nr 177, f° 168r°.

te Evergem, Westbeke, Vinderhout, Merendree-brug, Landegem, Nevele en Baarle, die al het brandhout komen opvorderen en stelen ²⁴⁹.

Op 14 januari 1605 werd Joos Oste fs Joos, inwoner van Waarschoot veroordeeld tot de galg omdat hij de vijand gediend had als « archier » onder de bende van Ordonnantien van de prins van Oranje, en daarna onder de Cie van graaf Hendrik van Nassau. Hij had eveneens brandbrieven geschreven ²⁵⁰.

Op 7 maart 1605 doodden de soldaten van de kasselrij te Aarsele 6 vrijbuiters : Jacques Piers, molenaar, Gillis de Brune, beenhouwer, Louis van der Straten, strodekker, Lanck Hals, timmerman te Poeke, « Petytjen » van Diksmuide en een Bruggeling ²⁵¹.

In het kwartier tussen Leie en Schelde wordt de wacht georganiseerd te *Morswalle* voor Zwijnaarde en Afsnee, te *Afsnee* in de kerk voor St-Denijs, te *Deurle* voor Zevergem en St-Martens-Latem, te *Janne Verheggens* voor Deurle en Nazareth, te *Deurle* voor Eke ²⁵².

De inwoners der 8 parochies tussen Schelde en Nieuwe Vaart betalen de soldaten die in hun plaats de wacht optrekken aan de Nieuwe Vaart ²⁵³.

Er wordt brandhout geleverd op de sterkten te Meulestede, Langerbrugge, Roskam, Mesvoorde (Oostakker), Jan Michiels en de Destelkonkse gracht ²⁵⁴.

Verschillende personen worden beboet voor nalatigheden op wacht. De kasselrijen Oudenaarde en de Oudburg protesteren tegen het weg-nemen der Kortrijkse soldaten langs de Leie ²⁵⁵.

De pastoor van Oostakker, heer Louis van den Berghe, ontvangt 25 sch. om de soldaten te Langerbrugge bezocht en hun de H. Sacramenten toegediend te hebben ²⁵⁶.

Op 14 maart 1607 ontvangt wachmeester Pierre Dailly, de premie van 50 gulden, om « thebbene doot ghesmeten eenen Pierre obissart Inde wandelynghe ghenaeemt Lappere, fameux vrijbuitere » ²⁵⁷.

Op 20 juni 1607 wordt er aan de parochies opnieuw om advies gevraagd, nopens de opheffing van de soldaten in dienst der kasselrij. De parochies buiten de Brugse Poort zijn van oordeel « mits de tJegenwoirdighen staet van tijde... gheen en noodt te zijne de soldaten langhere In dienste te haudene » ²⁵⁸.

De parochies tussen Schelde en Nieuwe Vaart menen « dat de forten van der Langherbrugge ende Roscam niet en moghen teenemale zonder soldaten ghelaeten worden », terwijl de parochies tussen Schelde en Leie verklaren « dat zij goet vinden dat men de voors. soldaten cassere

(249) RAG-Oudburg nr 177, f° 222v^o.

(250) RAG-Oudburg nr 178, f° 12r^o.

(251) RAG-Oudburg nr 178, f° 43v^o.

(252) RAG-Oudburg nr 178, f° 46v^o.

(253) RAG-Oudburg nr 179, f° 10r^o.

(2 4) RAG-Oudburg nr 179, f° 30v^o.

(255) RAG-Oudburg nr 179, f° 97v^o.

(256) RAG-Oudburg nr 180, f° 12r^o.

(257) RAG-Oudburg nr 180, f° 24r^o.

(258) RAG-Oudburg nr 180, f° 52r^o.

zo verre die van audenaerde ende Cortrijck oick haerl. soldaten casseren.»

Er wordt besloten het aantal Oudburgse soldaten tot 30 te herleiden, waarvan 15 te Langerbrugge, 5 op het fort Roskam en 10 tussen Schelde en Leie.

Op 25 juni 1607 trekt ook de kasselrij Oudenaerde haar soldaten op de Leie terug ²⁵⁹.

Op 14 november 1607 wordt eveneens een definitieve regeling getroffen voor de «verwoeste» parochies Aalter, Knesselare, Lotenhulle, Ruiselede 't Gentse en Ursel 't Gentse. Voortaan zullen zij de volle transport betalen: zij worden hierdoor terug als normaal bebouwd en bebouwd aanzien. Er is echter nog één tegemoetkoming: zij hoeven slechts 2/3 van het bedrag seffens te betalen; het andere mag in surceantie gehouden worden ²⁶⁰.

In de laatste fase der vijandelijkheden, op het ogenblik dat het Bestand reeds in de lucht hangt, blijkt de Nieuwe Vaart, zoals hoger gezegd, het cruciale punt te zijn. Op 9 januari 1608 waagt het sinds 1604 Staats garnizoen van IJzendijke, gebruik makend van een dikke ijslaag over de Nieuwe Vaart, een uitval binnen Oostakker. Zij nemen er verschillende gevangenen mede ²⁶¹.

Men doet een poging om in het kader van de aan gang zijnde onderhandelingen, de gevangenen vrij te krijgen, doch men botst op de onwil van de Staatse gouverneur van Sluis, die beweert dat het gebied over de Nieuwe Vaart en het Land van Waas, voorlopig niet in de onderhandelingen begrepen zijn.

De bewoners der 8 parochies zullen tijdens de vorstperiode dubbele wacht houden langs de Vaart ²⁶². Op 13 februari 1608 evenwel wordt er afgekondigd dat de 8 parochies samen met het Land van Waas en Dendermonde wel degelijk begrepen zijn onder de «stilstant van Wapenen» ²⁶³.

Een laatste maal nog werd de streek tussen Evergem en Zomergem geteisterd door de «foulen» van het garnizoen Duitsers te Hulst ²⁶⁴.

Op zaterdag 22 januari 1609 dringt de vijand nog eens door tot Lovendegem. De gids ervan wordt gedood en 3 man krijgsgevangenen genomen. Zij waren vergezeld van landslieden uit de streek, die zich wensden in vijandelijke dienst aan te melden te Aardenburg ²⁶⁵.

Een paar maand later, op 9 april 1609 werd het Twaalfjarig Bestand gesloten tussen de kroon van Spanje en de nu voor het eerst officieel erkende Staten der Verenigde Nederlanden. Te Gent werd het bestand plechtig afgekondigd op 5 mei 1609 ²⁶⁶.

(259) RAG-Oudburg nr 180, f° 54r°.

(260) RAG-Oudburg nr 180, f° 93r°.

(261) RAG-Oudburg nr 181, f° 7r°.

(262) RAG-Oudburg nr 181, f° 4r°.

(263) RAG-Oudburg nr 181, f° 21r°.

(264) RAG-Oudburg nr 181, f° 46r°.

(265) RAG-Oudburg nr 624. Corr. 24 januari 1609. Zie eveneens nr 2199. Enkwesten.

(266) «Up den Ven Meye XVIc negene Is ter plaetsen ghecostumeert, ghepubliceert den trefves ende stilstandt van wapenen ghemaect tusschen de Co Mt

Als gevolg daarvan werd op 22 april 1609 besloten de soldaten van de Oudburg opnieuw te reduceren : slechts 25 zouden in dienst behouden worden ²⁶⁷.

Op 30 december 1609 werden deze overblijvende soldaten practisch tot een politiemacht herleid : slechts 7 man werden in dienst behouden. Het waren Pieter van Cotthem, kapitein aan 15 gulden per maand, Joos de Cuupere, sergeant aan 12 gulden, de overige 5 : Joos Roels, Louis de Schietere, Jan de Noysson, Lieven Mortier en Joos van den Vondele aan 9 gulden per maand ²⁶⁸.

ALGEMEEN BESLUIT

De invallen der vrijbuiters in de kasselrij van de Oudburg begonnen onmiddellijk na de reductie der stad Gent op 17 september 1584.

Aanvankelijk opereerden zij vanuit Sluis (tot 1587), later evenwel vanuit verschillende plaatsen en niet alleen vanuit Oostende zoals traditioneel voorgesteld wordt. Na 1587 is de voornaamste operatiebasis voor onze streken ongetwijfeld Aksel en in mindere mate Terneuzen en Biervliet.

De aanvallen der vrijbuiters bereikten een hoogtepunt gedurende het laatste decennium der XVIIe eeuw. Wij noemen hier slechts de massale invallen van 1594 in de streek van Waarschoot en Sleidinge en die van 1597 in Zaffelare en Desteldonk.

Tengevolge van de belegering van Oostende (1600-1604), bevond zich een grote troepenmacht in de streek tussen Gent en Brugge. Hierdoor verminderde vanzelf de bedrijvigheid der vrijbuiters. Na 1604 zal zij nog een paar maal opflakkeren, maar de oude stootkracht blijkt gebroken. Beide partijen wachten lijdzaam het Bestand af.

Ondanks de uiterst strenge maatregelen tegen de vrijbuitery, slaagde de Oudburg er dus niet in, op eigen kracht deze plaag uit te roeien. Dit kwam hoofdzakelijk hierdoor, dat een bepaald deel van de bevolking de vrijbuiters niet bestreed, maar integendeel ze in veel gevallen in 't geheim steunde. Dit laatste facet, al te weinig beklemtoond, wensen wij hier duidelijk in het licht te stellen.

Van hogerhand werden nochtans verschillende maatregelen tegen de vrijbuitery getroffen.

1) Buiten haar grondgebied, op een verwijderd plan, door de oprichting van de *forten aan de zeedijken*, die de toegangen tot het land moesten bewaken. De garnizoenen waren Spaans maar in de onderhoudskosten moest de Oudburg tussenbeide komen. Deze forten werden opgericht te IJzendijke (tot 1604), Sas van Gent, Sluis (1587-1604), Hulst (vanaf 1593), Aardenburg (tot 1604), Filippine (tot 1604), Patientie (tot 1595).

van Hispanien ende haerl. Souveraine Hoocheden ter eendere ende de ghevnerde staten van de nederlanden ter andere zijde». RAG-Oudburg nr 182, f° 33r°.

(267) RAG-Oudburg nr 182, f° 31v°.

(268) RAG-Oudburg nr 182, f° 107v°.

2) Binnen het grondgebied der kasselrij werd een *eigen strijdmacht* opgericht, bestaande uit soldaten, aangeworven en betaald door de Oudburg. Naarmate de druk der vrijbuiters toenam, verhoogde het aantal soldaten geleidelijk (van 75 in 1585 tot 407 in 1599), om onmiddellijk na het ergste gevaar gereduceerd te worden (1600 : 100 man, 1607 : 30, in 1609 nog slechts 7 man).

3) Deze strijdmacht werd binnen elke parochie nog aangevuld door een *burgerwacht*, bestaande uit alle weerbare mannen van 16 tot 60 jaar. Dit waren geen militairen. Aan het hoofd hiervan stond een wachmeester, bijgestaan door de plaatselijke « officieren » of « kapiteins » (locale politie). De manschappen werden gemonsterd en moesten zich tijdens de wachturen aan een militaire tucht onderwerpen. De besten onder hen, *keurlingen* genaamd, werden soms gebruikt ter aanvulling van de regelmatige strijdmacht.

BIJLAGEN

I

Monsterrol van de soldaten van de Oudburg in dato 9 februari 1587

Naam	Plaats van herkomst	Bewapening
van Riebeke Jacques fs Adriaan	Gent	Kapitein
Truwe Pieter fs Pieter	Kachtem	Aalmoezenier
pastoor Bellem en Hansbeke		
van Ooteghem Jan fs Gillis	Meigem	Hellebaard
sergeant		
de Meester Adriaan fs Joos	Machelen	Hellebaard
sergeant		
de Visschere Lieven fs Willem	Gent	Tamboerijn
van Hove Gillis fs Mattheus	Aarsele	Vuurroer
korporaal		
Pijlaer Rijkaard fs Hendrik	Munkzwalm	Vuurroer
korporaal		
van Wonterghem Joos fs Oste	Vinkt	Vuurroer
korporaal		
Hembyze Geraard fs Jr Joos	Gent	Vuurroer
van Parijs Cornelis fs Rijkaard	Poesele	Halfpijk
de Meester Luc fs Joos	Machelen	Vuurroer
Roose Jan fs Marten	Deinze	Lontroer
Evrard Daniel fs Adriaan ¹	Meigem	Vuurroer
de Croock Jan fs Glaude	Gent	Halfpijk
van Reynbouch Hans fs Pieter	Vincker (?)	Lontroer
Goethals Filiep fs Gillis	Nevele	Vuurroer
Mestdach Jan fs Antoon	Machelen	Lontroer
de Clercq Passchier fs Geraard	Drongen	Halfpijk
van der Heyden Jan fs Jan	Massemen	Halfpijk
van der Straten Olivier fs Jan	Machelen	Vuurroer
van der Straten Lieven fs Jan	Machelen	Lontroer
de Hondt Joos fs Willem	Eke	Lontroer
Lansens Lieven fs Lieven	Gent	Lontroer
Stofferis Pieter fs Willem	Landegem	Lontroer
de Meyere François fs Joris	Merendree	Halfpijk
de Croock Guillaume fs Jan	Gent	Vuurroer
Daniels Geraard fs Jan	Nevele	Vuurroer
van der Plancken François fs Lieven	Deerlijk	Vuurroer
Evrard Lieven fs Adriaan	Meigem	Halfpijk
Straetman François fs Frans	Nevele	Vuurroer
de Smet Jan fs Jan	Eichem	Lontroer
de Costere Joos fs Jacob	Zomergem	Lontroer

(1) In het jaar 1589 als verlopen soldaat en vrijbuiters veroordeeld - RAG-Oudburg nr 2197.

Braet Jacob fs Maurus	Nevele	Vuurroer
de Meyere Hans fs Willem	Hansbeke	Lontroer
van der Vennet Jan fs Cornelis	Aarsele	Lontroer
Boom Jan fs Jan	Zomergem	Lontroer
van Bruusele Jan fs Elooi	Zeveneken	Lontroer
van Cottem Marten fs Jan	Lovendegem	Vuurroer
Vrancke Jacques fs Lieven	Waarschoot	Halfpijk
de Prince Mattheus fs Marten	Aarsele	Vuurroer
Lootins Willem fs Antoon	Bellem	Vuurroer
de Jonghe Govaart fs Jacob	Leeuw (Dender?)	Vuurroer
de Meestere Joos fs Arent	Huise	Halfpijk
van Hee Jan fs Joris	Machelen	Lontroer
de Wulf Maurus fs Adriaan	Vinkt	Lontroer
van Overackere Cornelis fs Arent	Eke	Lontroer
van der Straten Geraard fs Pieter	Poesele	Vuurroer
de Hondt Pieter fs Jan	Nevele	Lontroer
Blomme Joris fs Pauwel	Waarschoot	Lontroer
van Parijs Rijkaard fs Laureins	Lotenhulle	Vuurroer
Paridaen Pauwel fs Joos	Sleidinge	Lontroer
Coppins Jan fs Zeger	Aalter	Halfpijk
Heyndricx Jan fs Daniel	Erembodegem	Halfpijk
de Wispelaere Joos fs Pieter	Bellem	Vuurroer
van Mercke Pieter fs Jan	Wachtebeke	Lontroer
Florijn Abraham fs Willem	Wachtebeke	Lontroer
Muushondt Lieven fs Adriaan	Gent	Halfpijk
de Roose Pieter fs Laureins	Gent	Lontroer
dHondt Pieter, doude, fs Willem	Nazareth	Halfpijk
de Dobbelaere Louis fs Jan	Drongen	Lontroer
d'Inghelsche Filiep fs Jan	Vinkt	Lontroer
Schevinck Arent fs Mattheus	Ronsele	Vuurroer
de Wulf Joos fs Joos	Ronsele	Halfpijk
de Noble Hendrik fs Laureins	Gent	Lontroer
van Maldeghem Joos fs Lieven	Gent	Lontroer
de Pelsmakere Robrecht fs Arent	Gent	Lontroer
van Knesselaere Joris fs Jan	Gent	Lontroer
de Neetenzuene Filiep fs Adriaan	Ertvelde	Lontroer
de Causmakere François fs Jan	Gent	Lontroer
de Dobbelaere Gillis fs Jan	Vinderhoute	Halfpijk
de Rijck Joos fs Jan	Zomergem	Halfpijk
Willems Noël fs Jan	Ursel	Lontroer
de Caesmakere Pieter fs Jan	Ronsele	Vuurroer
Clays Marten fs Adriaan	Lovendegem	Halfpijk
Sergeant Arent fs Jan	Gent	Lontroer
Roose Jan fs Mallaart	Gent	Lontroer
van den Watere Joos fs Adam	Brugge	Halfpijk

II

7 oktober 1587. - Baljuw en Leenmannen van de Oudburg geven onderrichtingen aan de parochies voor de strijd tegen de Vrijbuiters.

« Baill. ende Mannen van Leene Sconinx ons geduchs heeren van zijnen casteele en(de) Auderburch van Ghendt.

Lieue ende beminde, Alzo wij bij daghelichsche experientie bevinden dan de vrijbuiters co(m)mende vut Zeelandt ende Oostende alle daeghe zijn doende dijversche exploiten vanghende ende rantsonnerende de passanten ende andere goede Insetenen van dese landen, twelck zij in partijen te Liberlicke zijn executerende duerdien zij nievers wachten noch resistentie en vinden, So Ist dat wij ul. lasten en(de) conforme de Plaecten ten dien diverschelick ghestatueert bij zijne M(ajesty)t wel ende scherpel(ick) bevelen te enrolleren alle de Insetenen van Vlieder Jurisdictione doende heml. voorsien met goede wapenen om te resisteren den voorn. Vrijbuiters vijanden van zijne voorn. M(ajesty)t, doende dezelve houden scherpe wachte vnde passaigen daer de zel(ve) quaetdoenders zouden moghen passeren de welcke gheware wordende, zult den anderen Insetenen en(de) ghelande met slaen van alarme en(de) branden van wallemen stroots de wete ende advertentie doen om aezelve straetschenders alzo met eenen ghemeenen voet te v(er)volghen en(de) te nieute brynghen van elck welcker alzo ghevanghen ofte doot geslegghen, doende blijcken tzelve vrijbuiter te wesene ofte met heml. te converseeren ul. betaelt zal worden vijff ende twintich guldenen.

Lieve en(de) beminde. God zij met Ul. Tot Gendt desen viie Octobris 1587. »

Rijksarchief Gent, fonds Oudburg nr 618. (Correspondentie).

III

23 mei 1589. - Tuchtreglement voor de soldaten van de Oudburg.

« Omme van Weghen Bailliu ende Mannen van Leene Sconinx ons gheduchs heeren van zijnen Castele ende Auderburch van Gendt behoerlick voorsien te wordene jegens de dagelicxsche faulten ende abuusen ende goede discipline militaire te doen haudene onder de Comp(ag)nie van Joncheer Joos cabillau, heere van audegoede, Capitain van (den) voorn. baill. ende mannen van Leenne, Sijn ghestatueert ende gheordonneert dese naer volghende pointen ende artien.

Inden eersten wort een yegelick vande zelve soldaten van wat qualiteyt hij zij scherpelick verboden te sweeren, vloucken ofte eenighe onbehoerlicke eeden te prefereren vp peyne van voor de eerste reyse ghestelt te worden Jnt ysere te water ende te broode drie daghen ende drye nachten, de tweede reyse acht daeghen, de derde reysen drye weken lanck ende voorts arbitrairl. ghecorrigeert te worden naer de enormiteyt vander zaecke.

Item dat hem niemant en vervoordere jn wat stercte ofte quartier dat zij ligghen zullen daervut te vertrecken zonder te hebben schriftelick pasport van zijnen Capiteyn In wiens absentie zij met consente van (den) bevelhebber ghehouden worden den voorn. capiteyn te gaen spreken daer hij wezen zal om schriftelijck oirlof van hem te heessen, ende begheeren, zonder twelcke zij niet en zullen vermoghen heml. te absenteren vp de voorn. peyne, die vermeerdert zullen worden naer den tijt dat de soldaten heml. gheabsenteert zullen hebben, Ten waere voor eenen dach alleenelick, In welck regard de ghone co(m)mende vpt fort ofte quartier zal vermoghen pasport te ghevene an eenen soldaat alleene ofte vuterlicq twee vanden forte omme binnen den zelve dach zonder voordere huerl. noodelicke affairen te doene ende tsavonts wederomme In huerl. quartier ende fort te zijne vpde peyne als boven. Ende so verre de voors. bevelhebber Int gheven van de zelve pasporten zijne bovenschreven macht excedeerde zal Incurreren dobbel boete.

So wie de Compagnie verlaet zonder absolut pasport van Baill. ende Mannen van Leene, die daervp nemen zullen tadvijs van (den) capiteyn (eyst noodt) zal lijvelick ghestraft worden naer de qualiteyt ende ten exemple van anderen.

So wie eenighe foulle, rudesse ofte onbehoorlickeyt bedrijft waer dat zij, zo datter clachte aff compt, zal ghestraft worden naer de qualiteyt ende grootthede van zijner Insolventie.

Dat eenyghelick soldaet hem altijts ghestoffeert vinde van behoorlicke wapene, zoo den Capiteyn hem lasten zal ende de harquebousiers van cruyt, loot ende lonten, ende zijne wapenen wel schoone ende ghebruucksaeem onderhoude vp peine van de ghone, die In faulte ghevonden zal worden te verbeuren telcker reyse een weke solde.

Soo wie naer tslaen van (den) tro(m)mele ofte ontboden zijnde om eenich exploit te doene, bevonden zal worden droncke ende bijdien onbequaem dienst te doene, ofte absent zonder pasport, zal jnt yser ghestelt worden te water ende te broode, voor deerste reyse drije daghen ende drije nachten, voor de tweede reyse acht daeghen ende voor de derde reyse drie weken ende arbitraire correctie.

Dat hem niemant en vervoordere jnt marcheren ofte Int quartier met eenen andere questie te maecten ofte te vechten vp peyne van daer aff ghestraft te worden naer tbevindt van zijnder misdaet ter discretie van (den) Capiteyn.

So wie up den dach van zijnder wacht droncke bevonden wordt, zal voor de eerste reyse ghestelt worden jnt ysere te water ende te broode, drije daghen ende drije nachten voor de tweede ende derde reysen als vooren ende daarenboven ghecorrigeert worden ter discretie vanden Capiteyn.

Dat hem niemant en vervoordere zijne wacht te verlaeten ofte daeraff te gaene ten zij met wille wete ofte consente van (den) bevelhebber vp peyne van jnt hyser ghestelt te zijne ende ghesuspendeert van een weke solde voor deerste reyse, voor de tweede reyse voor xiiij daeghen, Ende voor de derde reyse een maendt ende arbitraire correctie.

So wat soldaet zijnen Capiteyn ofte anderen officier niet en obediert,

Int gone hij hem den dienst angaende co(m)manderen zal ende belasten, werdt voor deerste reyse ghepuniert met de stroppade ende voor de tweede reyse lijvel. oft vuterl. naer tbevindt van dien.

Die officiers vande voorn. Compaingnie zullen seer nerustich regard nemen dat alle de voorn. poincten inviolabelick gheobeserveert worden ende zo verre yemant van heml. In eenich van (der) voorn. poincte fail-gierde zal dobbel straffe daer aff ontfanghen ende lijden. »

Rijksarchief Gent, fonds Oudburg nr 164, f° 41 v°.

IV

21 maart 1590 - Gezamenlijke verordening door de kasselrijen Oudenaarde en de Oudburg uitgevaardigd, tegen de vrijbuiters.

Alvooren zullen elck vp huerl. Jurisdictione lanx de Rivieren ende Inde prochyen de Lantslieden wacht doen houden ende enrolleren bij Capitainschepen ende Corporaelschepen.

Ghelijck zij oock zullen huerl. respectieve Capitainen doen houden goede correspondentie omme de zelve Vrijbuiters te vervolghen ende dootslaen, ghevende deen dandere een signal tzij bij Woorde ofte andersints o(m)me d'een dandere Rencontreren(de) te moghen onderkennen, ende also alle desordren eviteren twel(cke) woort ofte signal eerst zal ghegheuen worden bijden Capitain vander auderburch ende daernaer bijden ghenen van Audenaerde ende also voorts vice versa te continueren ende veranderen telcker occurentie.

Welcke Capitainen co(m)mende vp de prochyen van deen ofte dandere Casselrije zullen ghehouden wesen huerl. soldaeten goede ordre te doen onderhouden ende betalen tgone zij, tsij In biere, spijsse, ofte andersints verteeren zullen vp paine van arbitraire correctie en(de) alle costen en (de) schaden van huerl. gaigen ghetrocken te wordene, Voor al twelck de zelve Capitainen ende andere bevelhebbers zullen moeten verantwoirden.

Ende zo wanneer deen of dandere tzij Bailliu en(de) Mannen ofte dhoochpointers ofte ooc Landslieden ofte soldaten de wete hebben dat den vijant Jnt Landt js zullen danoft Jn alder diligentien deen den anderen adverteren(de) doen o(m)me alsdan met mutuele intelligentie de zelve vrijbuiters te ghecrijghen.

Ten welcken effecte generaelen alarm zo wel vp deen zijde alsdandere van (den) Casselrijen ende Rivieren ghemaect zal worden ende alsdan ghehouden zijn alle Lantslieden, jn Roere ende met de wapene inde handt te zijne o(m)me ghesaemdelick mette soldaten den vijant te vervolghen tzij passerende de Leye ofte andere Rivieren naer dat den nootd requireren zal.

Ende o(m)me de zelve Vrijbuiters te vindene zullen de voorn. Bailliu ende Mannen ende Hoochpointers telckent als heml. onderlynghe goetdyncken zal, alle de Insetenen van haerl. respectijve prochyen doen

doen een generale Reveue jn alle bosschen, canten, drooghe grachten ende andere plaetsen up herweghen ende Rivieren liggende tzij vp pretext van Wolfven te jaghene ofte andere oirzaeck.

Sullen voirts alle schepen tzij gheladen ofte ongheladen tsnavonts voor Sonne onderganck doen bryngghen ende vaste maken onder de naerste plaetse ofte corps de garde daermen wachte hauden zal ende versoucken Inde steden van Gendt ende Audenaerde bij voorghebode vut gheleyt te wordene bevel dat de schiplieden tzelve alzo zullen ghehauden wesen te doene ende de wachten ten platten lande lanck de Rivieren zijnde obedieren en(de) oock dat Mijne Heeren vanden Raede believe te verschen dordonn. bij heml. dien angaende ghestatueert.

Ende zo verre eenighe vrijbuuters ofte vijanden van zijne Mt ende lande ghevanghen wierden zullen ghelevert worden ande Baillius van (de) Casselrije vp de welck zij ghevanghen zullen worden o(m)me die tot executie ghestelt te wordene, ende zal danof betaelt worden van elcken vrijbuutere, tzij ghevanghen ofte doot ghesmeten ande soldaten ghegaiert zijnde ofte de Landslieden conforme de voors. ordonnantie vp de wachte ghestatueert ende dat bijde ghone onder wiens Jurisdictie ofte Casselrije tzelve zal gheschieden.

Dit al zonder eenighe distinctie van (de) Casselrijen prehemenentien ofte Jurisdictie van (den) zelve de welcke daerduere en(de) al tgone voors. met diesser anne cleeft niet en zullen v(er)mindert ofte gheprejudiciert worden als tzelve ghebuerende tot wederstande van (den) voors. Roovers ende ghemeene vijanden vanden lande.

Aldus gheadvijsert ende gheresolveert jnt Collegie van den auderburch ter presentie van Mijn heere den procur. generael van Vlaenderen desen xxj marty XVc IIIIxx X.»

Rijksarchief Gent, fonds Oudburg nr 165, f° 37 v°.

V

27 januari 1592. - Brandbrief van de ontvanger van de brandschat en maandelijke contributie van de staten der Geunieerde Nederlanden gericht aan de inwoners van Oostakker.

« Lieve ende beminde van weghen mijn heren de generaele staten deser gheunieerde Nederlanden hebbe ul. willen sommeren dat ghilieden ont hier ende thien daghen jn mijnen handen sendt ofte compt betalen binnen deser stede Middelburch jn spetie ofte bij Wissel soot vlieden best ende bequaemst doendelick wert de somme van tseventich ponden thien scell. groo(te)n over ghelijcke somme als bedraecht uliederer gereeden brandtschat ende verloopen contributie. Item dat ghilieden comt lichten de sauvegarde van den voorn. heeren, waermede jeghens haerl. Edelheit, Chrychvolck, ulieder persoonen, vrouwen, dochters, kinderen, bestialen, meubelen, goederen, huysen ende lantsneerynghe gheheel bevrijd zullen wezen, daer vooren boven trecht der zelve ghilieden maen-

del. voor ul. contributie betalen zult elf ponden vijfthien scell. grooten Innegaende prima Marty eerst quomende. Ende zoo ghilieden voldaan hebben(de) alsdan eenighe ulieder prochianen alhier ghevanghen hebt, zal de zelve zonder eenich Rantsoen doen ontslaen. In contrarie blijvende jn ghebreke zult ter ghelegender tijdt voor het Volcommen van desen met tguene noch v(er)loopen zal zonder eenighe ghenade ofte breeder Waerschouwinghe ten viere ende ten zweerde geexecuteert worden; al twelcke Ulieden geen(en) afslach en zal doen, hiermede naer mijne Jonstighe gebiedenisze zijt Gode bevolen. Vuyt Middelburch jn zeelandt XXVIJen January 1592.

Bij mij als Ontfangher van den voorn. brandschat ende maentlicke contributie.

Ulieder goede Vriendt,

Charles Everwijn.

Rijksarchief Gent, fonds Oudburg nr 167, f° 11 r°. (Copij).

VI

27 mei 1592. - Eed van Joos Cabillau, kapitein van de Oudburg.

« Ic sweere bij God almachtich den Vader, den Sone ende den hey-
legghen gheest, dat Ick de heyl. Cathol. Roomsche kercke zal vooren staen
ende beschermen mitsg. de Co Mt onsen Souverainen gheduchten heere
als Grave van Vlaenderen ende den Bailliu ende Mannen van Leene van
zijnder Casselrije vander auderburch In zijnen name zal ghetrauwe wesen,
dat Ick de Justitie alle adsistentie metten volcke onder mijn bevel wesende
zal doen, zo Int executeren van de placaelen van (de) voorn. zijne Majes-
teyt ghemaect vp tfaict vande Vrijbuters Roovers ende andere zijne
vijanden, als anderssints jn alle manieren mij moghelick zijnde tot be-
vrijen deser Casselrije ende omligghende landen van den Roovers straet-
schenders, vrijbuters ende andere quaetdoeners de welcke Ick zal ver-
volghen ende zo verre In mijne macht js doot slaen jn conformiteyt van
(den) voorn. placaelen ofte In handen van Justitie leveren mitsg. dat
Ic zal hauden jn goeden politie tvolck onder mij wesende zonder te ghe-
dooghene bij heml. den Lants man oft andere goede Insetenen van (den)
Lande ende passanten eenich molest oft onghelijck ghedaen te wordene,
nemaer zo verre zij tselve deden en(de) tot mijnder kennisse quame zal
de zelve Mijn heere den Bailliu vander Auderburch Leveren omme daer
over te doene exemplaere punitie naer den heesch van den faicte ende
voorts generalick ende specialick teffectueren naer mijn vermoghen het
inhauden van mijne commissie. So moet mij God helpen ende alle zijne
heyleghen. »

Rijksarchief Gent, fonds Oudburg nr 167, f° 52 v°.